

Filatelistengroep

HET BALTISCHE GEBIED

**Filatelistengroep
'Het Baltische Gebied'**

Lidmaatschap

Digitaal € 20,00 per jaar.
Nederland € 30,00 per jaar.
Buitenland € 35,00 per jaar.

Voorzitter

R.W. van Wijnen
Karhuizerstraat 31
6824 KA Arnhem
tel. 026 3513484
voorzitter@hetbaltischegebied.nl

***Penningmeester/Secretaris
ledenadministratie***

H.W.A. Pijpers
Nederlandlaan 42
2711 JA Zoetermeer
tel. 06 53171208
secretaris@hetbaltischegebied.nl
penningmeester@hetbaltischegebied.nl

***Opmaak/redactie
'Het Baltische Gebied'***

J. Kaptein
Reigerskamp 705
3607 JP Maarssen
tel. 0346 574418
redactie@hetbaltischegebied.nl

Beheerder bibliotheek

O. Petri
Brugakker 3640
3704 LP Zeist
Tel. 030 6950735
bibliotheek@hetbaltischegebied.nl

Erelid

A.C. de Bruin (1940-2015)

Bankgegevens

IBAN: NL95INGB0003243251
BIC: INGBNL2A
"Het Baltische Gebied"
te Zoetermeer

HBG op Internet

www.hetbaltischegebied.nl

INHOUDSOPGAVE

- 2 **Beste mensen...**
Ruud van Wijnen
- 3 **Verslag 68^e bijeenkomst 19 maart 2016**
Olav Petri
- 4 **Sovjet spoorpost in Estland 1945-1991**
Jan Kaptein, Timo Verho
- 18 **Klederdrachten op Letse postzegels : gewoon
klederdracht of is er meer aan de hand?**
Olav Petri
- 22 **Recensie : David Skipton en Steve Volis, Soviet
Clandestine Mail Surveillance, 1917-1991**
Olav Petri
- 23 **De buit**
Ruud van Wijnen
- 28 **1915 : aan Minna Gögel vanuit Erfurt, Mariampolè, ...**
Jan Kaptein
- 33 **Schrijfwedstrijd 2 : Donkerbruine dranksmokkel,
Jägermeister tegen Rīgas Balzams**
L.V. Rijnwijn
- 34 **Vliegers en vliegtuigen rond de Afrika-Vlucht, 1933**
Frits Gerdessen
- 39 **Schrijfwedstrijd 2 : Het was warm....**
Olav Petri
- 40 **Postcodes op de 'Litouwse' Sovjet-enveloppen**
Jan Kaptein
- 45 **Schrijfwedstrijd 3**
Ruud van Wijnen
- 46 **Terugkomen op**
Jan Kaptein
- 47 **Voor u gelezen**
Joop van Heeswijk, Jan Kaptein, Olav Petri, Ruud van Wijnen

Bij de voorplaat:

Postwaardestuk, verzonden via de spoorpostwagon Tallinn-Riga, 15-11-1984.
Meer over de spoorpost in Estland tijdens de sovjetperiode in het artikel van
Jan Kaptein en Timo Verho.

BESTE MENSEN...

Ruud van Wijnen

Toen ik 5 of 6 jaar oud was kreeg ik van mijn tante Miep mijn eerste postzegel, een Zwitserse die zij dubbel had. Wel bijzonder, een tante die postzegels verzamelde. Direct werd me duidelijk gemaakt dat mijn verzameling niet vanzelf groter zou worden, ik moest er iets voor doen: op zoek gaan. Ik herinner me nog dat als eerste van alle ontvangen ansichtkaarten de postzegels werden afgeweekt, kort daarna werden ook de burens en mijn ooms en tantes daarbij ingeschakeld. Later fietste ik bijna iedere zaterdag naar de levendige Rotterdamse postzegelmarkt op het Noordplein en nog weer later bezocht ik ook postzegelwinkels, beurzen en veilingen. Altijd op zoek

naar ontbrekende zegels en passende poststukken, ook op vakanties in buitenlandse steden. Kort na de onafhankelijkheid van Letland in 1991 reisde ik voor de eerste maal naar Riga om verzamelaars, waarmee ik al jaren correspondeerde, te ontmoeten. Vele bezoeken zouden volgen.

Noem het “jachtinstinct”, de uitdaging om op pad te gaan, om contacten te leggen, steeds de hoop en verwachting om bijzondere aanvullingen voor je collectie te vinden. De opwinding als je in een beurshal al die dozen en albums ziet waarin zich mogelijk interessante vondsten bevinden. Maar ook de moedeloosheid als het “niets” is,

als je een lange reis hebt gemaakt en met lege handen huiswaarts keert. Of erger, als vlak voor je neus die mooie brief door een ander wordt gekocht.

Afgelopen mei bezocht ik in Essen de jaarlijkse postzegelbeurs, ontmoette er vrienden en ging op jacht naar Letse poststukken, doos in – doos uit. Aan het einde van de dag was ik meer dan tevreden over mijn vondsten. In de vorm van een kleine puzzel maak ik u daarvan deelgenoot. U ziet 9 jaartallen en 9 fragmenten van poststukken: test uw kennis en determineervermogen door bij ieder plaatje een jaartal te plaatsen. De oplossing kunt u lezen in mijn artikel “De Buit” op pagina 23 e.v.

Verder treft u in deze 69ste “het Baltische Gebied” een keur aan bijdragen. Frits Gerdessen kwam op de proppen met foto's van vliegtuigen, ontwerpers en vliegeniers rond de Letse Afrika-vlucht van 1933 en schreef er een verhaal bij. Het laat zien dat filatelie meer is dan postzegels, stempels en brieven. Stempels staan juist wel centraal in de bijdrage van Jan Kaptein en Timo Verho. Ze inventariseren een

boeiend, maar onbekend terrein: post-wagonstempels van Estse spoorlijnen tijdens de sovjetbezetting. Moeilijk te vinden materiaal, dat is zeker. Aan de hand van veldpostkaarten aan Minna Gögel neemt Jan ons mee naar het Oosten en ten slotte schrijft hij ook nog over iets heel anders: postcodes op “Litouwse” sovjet-enveloppen. Olav Petri verdiept zich niet alleen in Letse klederdrachten en vermoedt dat

daarbij meer aan de hand is, hij mengt zich ook ditmaal weer met verve in de schrijfwedstrijd. Bij dat laatste krijgt hij opnieuw concurrentie van de heer of mevrouw L.V. Rijnwijn. In beide verhalen schijnt sprake te zijn van obscuur drankgebruik

Ik wens u veel leesplezier.

Olav Petri

Enkele leden waren verhinderd waaronder ons nieuwe lid Jan Bisschops. Peter Feustel wordt geplaagd door hardnekkige kaakproblemen, hij kan nauwelijks spreken. Er viel veel te melden op bestuurlijk gebied. Ik geef het in het kort weer.

André de Bruin

Allereerst herdachten we ons erelid André de Bruin die aimabel, stimulerend, gewoon een mens was waar je op kon bouwen en die wegens ziekte niet meer mee kon doen en die na een lange, moeilijke weg in december is overleden. Het bestuur en schrijver dezes waren bij de herdenkingsbijeenkomst aanwezig.

Penningen

Gert Vogel meldt zich als bankier van de dag, tot opluchting van andere mogelijke bankiers. De kascommissie bestaande uit Hans en Evert controleerden de boeken en de aanwezigen konden de penningmeester dechargeren, onder applaus. Hans Pijpers zei: we redden het goed, digitale leden zijn goedkoop, losse verkoop levert wat op en uitdelen ter plekke dan wel verzenden met hulp van Thomas Löbbeling scheelt ook veel geld. Ook vandaag kon Jan Kaptein een stapel ter plekke uitdelen. Kassa! We verkopen overvloedige zaken uit onze bibliotheek. Een zakelijke rekening is duur, niets aan te doen.

ARGE Baltikum

Het is een feit, in Duitsland is een nieuwe vereniging gestart, een fusie van drie oude. Ruud en later ook Thomas vertellen hoe het gaat met de nieuwe ARGE Baltikum. Aanwas van jonge bestuursleden, kundig op computergebied, ook nieuwe digitale leden, het gaat erg goed. Kundige

Voorzitter Ruud opent de bijeenkomst en kan 15 mensen verwelkomen waaronder een gast, Griekenland specialist Ad van Groesen, die “oud” verzamelt, waaronder onze landen.

leden ook, connecties en keurmeesters, wat wil je nog meer. Busje naar Hennef? Ruud, Hans en Olav waren in Hennef, een groot succes. In 2017 wordt het 19-21 mei in Hennef, uitstekend georganiseerd, prima plek voortreffelijke verzorging tegen een zeer sympathieke prijs. Aanbevolen. Gaan we met een busje er naar toe? Ooit zullen wij op een of andere manier ons aansluiten. Momenteel hebben we 42 betalende leden, als de opkomst te laag wordt, dan kunnen we gewoon hier samen blijven komen, maar dan moeten we wat ondernemen richting ARGE. Ons blad kan gemakkelijk via de (dit jaar actieve) site verspreid worden. Over en weer geven we in Hilversum, München en Sindelfingen aandacht aan elkaars bestaan.

Wedstrijd

Bij verstek van de heer Rijnwijn mocht Olav als eerste zijn bijdrage voor de wedstrijd voordragen, een speurtocht naar aanleiding van een logo dat we kennen van Ligat papier. Namens de heer of mevrouw Rijnwijn deed Ruud hetzelfde met diens stuk. Hij kwam tot een geheel andere conclusie. Creatief werk. Er is een nieuwe wedstrijd, waag je er eens aan. Er zitten prijzen aan vast!

Presentatie

Aangezien de lezing niet doorging, was er een noodprogramma van Ruud en Olav. Olav zoemde in op “bijvangst”, sluitzegels, cinderella's, vignetten, in zijn geval propagandazegels van Letland, een initiatief van het Ministerie van Binnenlandse zaken, afdeling Emigratie en Toerisme. Vragen: hoeveel zegels waren er, wie verzorgden ze, verschenen ze elk jaar, waren er voorschriften voor het

plakken, welke nevenproducten van de kant van de PTT waren er.

Ruud kon aanvullen door ook een en ander te tonen. Ja, hier zit een artikel-tje in, immers, Keimpe bleek een hele collectie bij zich te hebben, Ruud heeft wat literatuur, hier ligt duidelijk een gebied dat beschreven kan worden.

Veiling

Na de lunch volgde de veiling. Daarop werden ten bate van de vereniging boeken verkocht en verder spullen van de leden. Dat liep aardig, waarbij de veilingmeester, een verwante van de heer Rijnwijn, een belangrijke rol speelde.

SOVJET SPOORPOST IN ESTLAND 1945-1991

Jan Kaptein
Timo Verho

Spoorpost uit de sovjetperiode wordt zelden getoond. In ons blad is wel geschreven over de Litouwse spoorpost in deze periode (HBG 52 en 56). Organisatie en typen stempels in Litouwen en Estland zullen grotendeels overeenkomen.

Spoorwegen na 1945

In Estland was met het einde van de oorlog 40 % van alle spoorrails vernietigd. Verder waren veel stations en bruggen vernield.

Met de wederopbouw was het ook nodig om de spoorbreedte aan te passen aan het Russische breedspoor (1524 mm). Dit was in 1951 gereed. In Estland werd in 1967 besloten de lijnen Tallinn-Lelle-Vilupere-Pärnu en Lelle-Turi-Viljandi om te bouwen naar breedspoor en de overige smal-spoorbanen af te bouwen.

De spoorpost was niet meer een zelfstandige organisatie – zoals in de tsarentijd, maar vormde één geheel met de Staatspost. De post werd na de machtsvername in 1918 georganiseerd: er werden Post- en Telegraafafdelingen gevormd bij de Uitvoerende Comités van de Gouvernements. Hieronder vielen alle Post en Telegraafbedrijven. De postwagons werden eigendom van het Volkscommissariaat voor Post- en Telegraafwezen (НКПТ, НАРОДИЫЙ КОМИССАРИАТ ПОЧТ И ТЕЛЕГРАФОВ. Begin jaren dertig werd de post gedecentraliseerd en de post- en telegraafkantoren op de stations kregen in de meeste steden een belangrijke functie in de uitwisseling van de gewone post en de spoorpostwagons.

In de periode 1932-1946 viel de Post onder het Volkscommissariaat voor Communicatie van de USSR. In 1946 krijgt dit Volkscommissariaat een andere naam: Ministerie van Communicatie van de USSR.

Estse stempels

Een aantal spoorpoststempels uit de periode van de Estse Republiek is ook na de tweede Wereldoorlog verder

Afb. 1a

Brief naar Tallinn, verzonden 28.08.1964 via spoorpostlijn Haapsalu-Tallinn. Aankomststempel op de achterzijde met de datum 28.08.1964. Het tarief voor een binnenlandse brief van 20 gram was 4 kopeken in de periode 01.01.1961-31.01.1983

gebruikt. Gerapporteerd zijn de ovale stempels (**lit. 1**):

- P  RNU – TALLINN
20 IV 46
POSTVAGUN
- TALLINN – HAAPSALU
9 II 46
POSTVAGUN
- P.V. TALLINN – VALGA
II 46
A EESTI A

Sovjetstempels voor de spoorwegpost

In een artikel van Ruud van Wijnen over de Letse stempels uit deze periode worden meer typen onderscheiden (**lit. 2**). Deze typen kunnen dus waarschijnlijk ook in Estland voorkomen. De bekende ovale stempels uit de tsarentijd zijn in de Sovjet-Unie eind

dertiger jaren vervangen door ronde stempels.

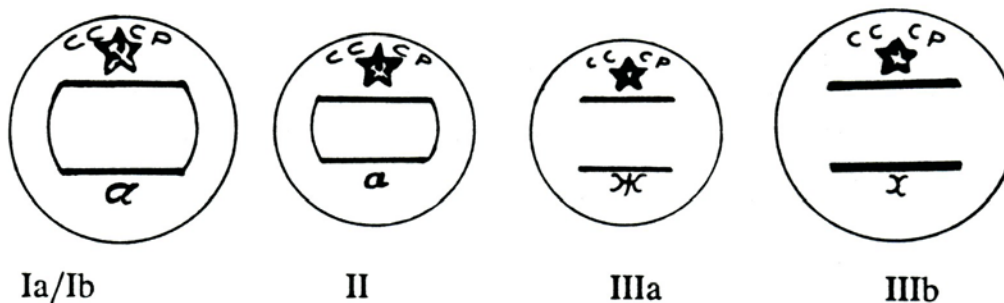
Hiernaast de afbeelding uit HBG 16 met de verschillende typen (**afb. 2**). Type Ia Russische tekst (**afb. 1**) Type Ib Russische tekst en Estse tekst is (nog) niet gerapporteerd
-diameter ca 29½ mm.
-kleur: zwart of rood
-gebruiksperiode 1951-1968

- balk boven en onder de datum, links en rechts verbonden door bogen
Afb. 1b
Diameter 29 mm

ХААПСАЛУ-ТАЛЛИН [KHAAPSALU-TALLIN] ПВ[PV]=Pochtoviy Vagon

Typenindeling

Afb. 2

Type II Russische tekst (afb. 3)

-diameter ca 24½ mm.

-kleur: zwart of rood

-gebruiksperiode: 1957-1968

-dikke balk boven en onder de datum, links en rechts verbonden door bogen

Afb. 3b

25 mm

Serieletter g

ПВ

ВИЛЬЯНДИ-ТАЛЛИН

Type III Russische tekst

IIIa diameter ca 25 mm (afb. 4).

IIIb diameter ca 29½ mm.

-kleur: rood

-dunne balken boven en onder de datum, geen verbindende bogen links en rechts In de stempels kan ook aangegeven zijn:

-П.В. (P.V.) Soms ook: Б/Н (B/N)

-soms ЭСТ.ССР (EHST.SSR) de afkorting voor de Estse Sovjet Socialistische Republiek

Afb. 4b

25 mm

ЛЕНИНГРАД –

ТАЛЛИН [LENINGRAD – TALLIN]
Serieletter a.

Afb. 4a

Aangetekend postwaardestuk, verzonden 27.03.1985 vanuit Narva naar Tallinn. Op de achterzijde het aankomststempel 28.03.85.

Het tarief voor een binnenlandse aangetekende brief -20 gram- was 10 kopeken in de periode 01.01.1961-31.12.1990.

Afb. 3a

Postwaardestuk, verzonden vanuit Kohila naar Tallinn, 29-10-1970, via spoorpost-wagon Viljandi-Tallinn.

De stempels kunnen ook verschillen door de volglitters. De eerste zeven letters van het Russische alfabet: A, b, v/w, g, d, e, zh

а, б, в, г, д, е, ж

Boek sovjet spoorpost in Estland

Basis en bron voor dit artikel is het boek:
NEUVOSTO-EESTIN
RAUTATIELEIMAT
1945-1991 SOVIET ESTONIAN
RAILWAY CANCELS / Timo Verho
& Jorma Lindeblad. - 2009.

Trajecten

Haapsalu – Tallinn

De tabel hiernaast geeft een overzicht van de lijn ХААПСАЛУ-ТАЛЛИН [KHAAPSALU-TALLIN] en vice versa. In het overzicht zijn weggelaten de niet-gesignaleerde stempels, die vermoedelijk ook voorkomen.

- Type Ia

Het oudste stempel heeft de aanduiding П/В (P.V.) en Б/Н (B/N)

30 mm
zwart
21.06.1952 –
13.10.1959

In 1964 (afb. 1) is een stempel van hetzelfde type gebruikt, 29 mm, alleen de aanduiding П.В. (P.V.) en serieletter a. Ook een stempel met de aanduiding П.В., serieletter b en diameter 30 mm is in gebruik geweest.

- Type II: in zwart en rood

Type II,
25 mm
Serieletter a

Er is nog een Type II gesignaleerd, bijna hetzelfde, maar de serieletter a is iets anders.

Afb. 5a

Brief, verzonden 11.02.1966 via spoorpostroute Tallinn-Haapsalu

Type II,
25 mm
Ook serieletter a

Tallinn - Haapsalu

- Type Ia

30 mm
zwart
30.12.1958

- Type II: hier rood (afb. 5) , maar zwart zal ook voorkomen.

Afb. 5b
25 mm
rood

Lelle - Pärnu

- Type Ia

Het oudste stempel heeft de aanduiding ЛЕЛЛЕ-ПЯРНУ [LELLE-PYARNU] П/В (P.V.) met het nummer van de spoor-

postlijn. Verder staat in het stempel nog aangegeven ЭСТ ССР [EHST SSR], Estse Socialistische Sovjet Republiek.

30 mm,
zwart

De serieletter is b, dus waarschijnlijk zal er ook het niet-gesignaleerde stempel met serieletter a in gebruik zijn geweest. Ook kan nog een derde stempel, serieletter v (derde letter van het alfabet) in gebruik zijn geweest: is gesignaleerd op de lijn in andere richting.

lijkt zal er ook het niet-gesignaleerde stempel met serieletter a in gebruik zijn geweest. Ook kan nog een derde stempel, serieletter v (derde letter van het alfabet) in gebruik zijn geweest: is gesignaleerd op de lijn in andere richting.

Pärnu - Lelle

- Type Ia: in deze richting ook met serieletter v (derde letter van het cyrillische alfabet).

Afb. 6b
30 mm

De retourrichting heeft duidelijk een ander nummer: spoorwagon 504 (afb. 6).

Haapsalu – Tallinn en Tallinn – Haapsalu

	Type	serieletter	Gerapporteerde data
П/В Б/Н ХААПСАЛУ-ТАЛЛИН	Ia, zwart, 30 mm	a	21.06.1952 – 13.10.1959
ПВ ХААПСАЛУ-ТАЛЛИН	Ia, zwart, 29 mm	a	28.08.1964
ПВ ХААПСАЛУ-ТАЛЛИН	Ia, zwart, 30 mm	b	15.03.1962 – 31.12.1966
ПВ. ХААПСАЛУ-ТАЛЛИН	II, zwart, 25 mm	a	18.11.1965
ПВ. ХААПСАЛУ-ТАЛЛИН	II, rood, 25 mm, 14-26620	a	14.02.1966 – 29.05.1966
П.В.Б.Н. ТАЛЛИН-ХААПСАЛУ	Ia, zwart, 30 mm, 301258	a	- 30.12.1958
ПВ. ТАЛЛИН-ХААПСАЛУ	II, rood/zwart, 25 mm, 11-266	a	11.02.1966 – 11.04.1967

Lelle – Pärnu en Pärnu – Lelle

ЛЕЛЛЕ-ПЯРНУ П/В 503 ЭСТ. ССР	Ia, rood/zwart, 30 mm	b	22.04.1952 – 06.11.1969
ПЯРНУ-ЛЕЛЛЕ П/В 504 ЭСТ. ССР	Ia, rood/zwart, 30 mm	a	22.01.1956 – 03.01.1960
ПЯРНУ-ЛЕЛЛЕ П/В 504 ЭСТ. ССР	Ia, rood/zwart, 30 mm	b	20.10.1957 – 14.12.1966
ПЯРНУ-ЛЕЛЛЕ П/В 504 ЭСТ. ССР	Ia, rood/zwart, 30 mm	v	30.03.1959 – 01.01.1969

Lelle – Viljandi en Viljandi – Lelle

П/В 504 ЛЕЛЛЕ-ВИЛЬАНДИ ССР	Ia, zwart, 30 mm, 7647	a	07.06.1947 -
----------------------------	------------------------	---	--------------

Leningrad – Riga en Riga – Leningrad

ПВ ЛЕНИНГРАД – РИГА	II, zwart, 25 mm, -3 366	b	03.03.1966 -
---------------------	--------------------------	---	--------------

Lelle - Viljandi

- Type Ia op de lijn
ЛЕЛЛЕ-ВИЛЬАНДИ [LELLE-VILANDI] is maar één stempel bekend.

30 mm,
Zwart

In de omge-
keerde richting

zal ook een spoorpostwagon gereden hebben, maar hier zijn geen stempels van waargenomen.

Afb. 6a

Brief vanuit Pärnu naar Tartu, verzonden 20-10-1957 via de spoorpostlijn ПЯРНУ-ЛЕЛЛЕ- [PYARNU-LELLE].

Leningrad - Riga

- Type II is op de lijn
ЛЕНИНГРАД-РИГА [LENINGRAD-RIGA] gebruikt met serieletter b. Serieletter a is (nog) niet gesignaleerd.

In de omgekeerde richting zal ook een spoorpostwagon gereden hebben, maar hier zijn geen stempels van waargenomen.

Afb. 7b

Afb. 7a

Deze brief, verzonden 5 maart 1966 vanuit Võru, gaat naar Tallinn via de spoorpostlijn ЛЕНИНГРАД-РИГА [LENINGRAD-RIGA]

Leningrad – Tallinn en Tallinn - Leningrad

ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН П/В.297 П. 93	Ia, zwart, 30 mm, 281151	a	28.11.1951 -
ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН П/В.297 П. 93	Ia, zwart, 30 mm, -4759	b	04.07.1959 -
ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН П/В.297 П. 93	Ia, zwart, 30 mm, 171157	g	17.11.1957
ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН П/В.297 П. 93	Ia, zwart, 30 mm, 17857	d	17.08.1957 -
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	Ia, zwart, 29 mm, 21 659	b	21.06.1959 – 26.08.1961
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	Ia, zwart, 29 mm, 18 961	v	18.09.1961 -
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	Ia, zwart, 29 mm, 29 159	g	29.01.1959 -
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	Ia, zwart, 29 mm, 251158	d	25.11.1958 – 01.01.1959
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	II, zwart, 25 mm, 241164	a	24.11.1964 -
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	II, rood/zwart, 25 mm	b	05.03.1966 - 17.02.1967
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	II, rood/zwart, 25 mm	v	30.08.1964 – 01.03.1979
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	II, rood/zwart, 25 mm	g	08.11.1964 – 24.11.1977
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	II, rood/zwart, 25 mm, 24 170	e	01.10.1965 – 11.06.1972
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	II, rood/zwart, 25 mm, 27 563	z	27.05.1963 – 09.04.1980
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm, 27038500	a	30.03.1980 – 19.03.1987
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm, 22128600	b	22.12.1986 -
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm, 07068100	v	07.06.1981 – 19.04.1987
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm, 06068600	g	21.12.1981 – 06.06.1986
ПВ ЛЕНИНГРАД – ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm, 2307800	e	23.07.1980 -
ПВ ТАЛЛИН - ЛЕНИНГРАД	II, rood/zwart, 25 mm	a	05.02.1986 -
ПВ ТАЛЛИН - ЛЕНИНГРАД	II, rood/zwart, 25 mm, 221062	b	22.10.1962 – 05.04.1965
ПВ ТАЛЛИН - ЛЕНИНГРАД	II, rood/zwart, 25 mm, 30 763	v	30.07.1963 – 10.09.1964
ПВ ТАЛЛИН - ЛЕНИНГРАД	II, rood/zwart, 25 mm, 171074	g	17.10.1974 – 16.01.1975
ПВ ТАЛЛИН - ЛЕНИНГРАД	IIIa, rood, 25 mm, 05028600	a	05.02.1986 -
ПВ ТАЛЛИН - ЛЕНИНГРАД	IIIa, rood, 25 mm	v	23.01.1986 -

Leningrad - Tallinn

- Type Ia is ook in gebruik geweest op de lijn ЛЕНИНГРАД–ТАЛЛИН [LENINGRAD-TALLIN]. Geen foutje: Tallinn heeft in de Cyrillische spoorpost-stempels één N op het eind. In deze oudste stempels staat ook het nummer van de spoorpostlijn aangegeven

Afb. 8a
Type Ia 30 mm, zwart

- Type II, het nummer van de spoorpostlijn staat niet meer aangegeven.

Afb. 9a
Type II, 25 mm
De serieletter is z, de achtste letter van het cyrillische alfabet.

In de stempels worden de schrijffletters gebruikt.

De eerste zeven letters van het Russische alfabet:

A, b, v/w, g, d, e, zh

а, б, в, г, д, е, ж

- Type IIIa

Afb. 10b
Type IIIa, 25 mm
serieletter g.

Op deze belangrijke lijn zijn meer serieletters gebruikt. In dit stempel zien we de vierde letter van het cyrillische alfabet.

Tallinn - Leningrad

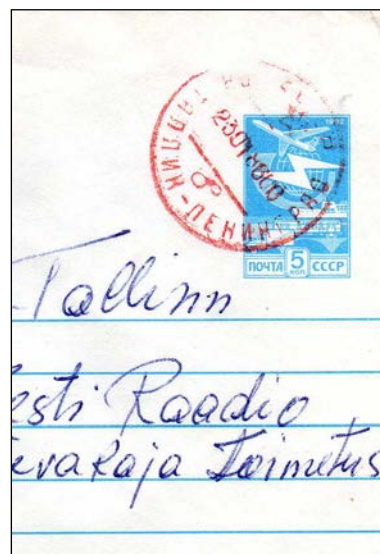
Van de postwagon in de tegengestelde richting ТАЛЛИН-ЛЕНИНГРАД [TALLIN-LENINGRAD] is (nog) geen type I waargenomen. Vermoedelijk is dit type stempel wel in gebruik geweest.

- Type II is waargenomen met de serieletters b, v en g.

Type II,
25mm

- Type IIIa is waargenomen met de serieletters a en v

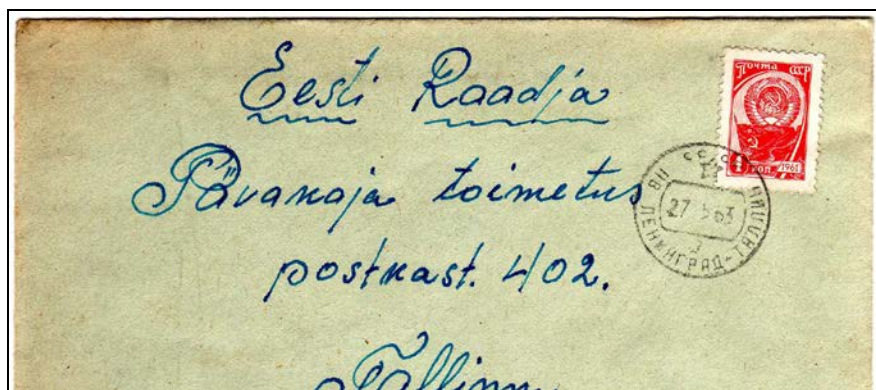
Afb. 11
Stempel type IIIa op een brief naar Tallinn, verzonden 23-1-1986 vanuit Jämeda. Serieletter v, 25 mm.

Afb. 8a

Brief, verzonden via de postwagon
ЛЕНИНГРАД–ТАЛЛИН [LENIN-
GRAD-TALLIN] op 17-8-1957. Waar-
schijnlijk gaat de brief via Moskou per
luchtpost verder naar Bradford, Eng-
land. Het tarief voor een luchtpostbrief
naar het buitenland was 1,40 Roebel
(20 gram) in de periode 10-6-1950 –
31-8-1957.

Afb. 9a

Brief, verzonden op 27-5-1963 via de
postwagon ЛЕНИНГРАД–ТАЛЛИН
[LENINGRAD-TALLIN] naar Tallinn.
Op de rugzijde staat het aankomst-
stempel van Tallinn, 27-5-1963. Het ta-
rief voor een binnenlandse brief was 4
kopeken (20 gram) in de periode 1-1-
1961 – 31-1-1983.

Afb. 10a

Brief vanuit Tapa naar Tallinn, verzon-
den 5-6-1986 via de spoorpostlijn
ЛЕНИНГРАД–ТАЛЛИН [LENING-
RAD-TALLIN]. Het tarief voor een bin-
nenlandse brief was 5 kopeken in de
periode 1-2-1983 tot 31-12-1990.

Minsk-Tallinn

- Type II is gebruikt, de aanduiding in de stempels is МИНСК–ТАЛЛИН [MINSK-TALLIN]. De brief hiernaast (**afb. 12**) is verzonden uit Tamsalu. Dit plaatsje ligt ten oosten van Tallinn, aan de spoorlijn Tallinn-Tartu. Brieven uit Elva, Tapa en Radvinskis (Litouwen) zijn via deze lijn verzonden.
- Type IIIa is gesignaleerd met serieletter a, b, v en g.

Type IIIa, 25
mm,
serieletter b.

Tallinn-Minsk

- Op de tegenovergestelde richting is alleen stempel type IIIa gesignaleerd, serieletters b en v. (a zal dus ook wel gebruikt zijn)

Type IIIa , 25
mm, serieletter v

Moskou-Tallinn (via Põlva, Tartu, Tapa)

- Op deze lijn is ook het oudste stempel gebruikt: Type Ia, 30 en 29 cm, met de tekst
П.В.МОСКВА- ТАЛЛИН
[P.V. MOSKVA-TALLIN].

Type Ia, 30
cm, Russische
tekst, serielet-
ter y [=u]

- Op deze lijn is ook type II gebruikt (afb. 13).

Afb. 13b
Type II, 25 mm.

Stempel type II is ook gebruikt –met

Afb. 12

Brief uit Tamsalu naar Tallinn, verzonden 4-8-1974. Het tarief voor een binnenlandse brief (20 gram) was 4 kopeken in de periode 1-1-1961-31-1-1983.

Afb. 13a

Brief uit Tapa naar Tallinn, verzonden 9-6-1971. Stempel type II is gebruikt. Tapa ligt ten oosten van Tallinn. Hier splitst de spoorlijn: verder oostwaarts naar Narva en naar het zuiden richting Tartu.

serieletter g- op een brief vanuit Põlva naar Tallinn. De spoor(post) lijn gaat vanuit Tallinn via Tapa naar het zuiden –richting Tartu. Daar splitst de lijn: richting zuidwest (Riga) en richting zuidoost (Pechory en verder naar Moskou via Põlva).

- Type IIIa met de serieletters a, b, v, g en e. Er zal ook wel een stempel met serieletter d zijn gebruikt.

Tallinn-Moskou

Alleen type II en IIIa zijn gebruikt: zie tabel.

Minsk - Tallinn en Tallinn - Minsk

	Type	serieletter	Gerapporteerde data
ПВ МИСК-ТАЛЛИН	II, rood, 25 mm	a	09.04.1968 – 04.08.1974
ПВ МИСК-ТАЛЛИН	II, rood, 25 mm	v	04.02.1968 – 27.01.1971
ПВ МИСК-ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm	a	15.08.1975 – 12.04.1992
ПВ МИСК-ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm	b	13.07.1975 – 08.11.1991
ПВ МИСК-ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm	g	08.12.1985 – 07.01.1992
ПВ ТАЛЛИН-МИСК	IIIa, rood, 25 mm	b	10.04.1992 -
ПВ ТАЛЛИН-МИСК	IIIa, rood, 25 mm	v	01.01.1975 -
ПВ ТАЛЛИН-МИСК	IIIa, rood, 25 mm	g	11.04.1992 -

Moskou – Tallinn en Tallinn - Moskou

ПВ МОСКВА-ТАЛЛИН	Ia, rood, 29 mm	a	17.08.1967 -
П.В. МОСКВА-ТАЛЛИН	Ia, zwart, 30 mm	u	30.09.1965 -
ПВ МОСКВА-ТАЛЛИН	II, rood, 25 mm	a	09.06.1971
ПВ МОСКВА-ТАЛЛИН	II, rood, 25 mm	b	15.11.1968 – 13.12.1975
ПВ МОСКВА-ТАЛЛИН	II, rood, 25 mm	g	04.01.1968 – 13.04.1980
ПВ МОСКВА-ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm	a	27.02.1981 – 05.06.1992
ПВ МОСКВА-ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm	b	01.06.1991 – 15.05.1992
ПВ МОСКВА-ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm	v	28.04.1986 – 30.05.1992
П.В. МОСКВА-ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm	g	30.12.1991 -
ПВ МОСКВА-ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm	e	09.12.1981 -
ПВ ТАЛЛИН-МОСКВА	II, rood, 25 mm	a	22.10.1968 – 08.03.1975
ПВ ТАЛЛИН-МОСКВА	II, zwart, 25 mm	b	04.11.1973 -
ПВ ТАЛЛИН-МОСКВА	II, rood, 25 mm	v	05.05.1980 -
ПВ ТАЛЛИН-МОСКВА	IIIa, rood, 25 mm	a	25.04.1992 – 30.04.1992
ПВ ТАЛЛИН-МОСКВА	IIIa, rood, 25 mm	b	20.05.1988 -
ПВ ТАЛЛИН-МОСКВА	IIIa, rood, 25 mm	v	26.02.1981 -
ПВ ТАЛЛИН-МОСКВА	IIIa, rood, 25 mm	g	12.01.1992 – 09.04.1992

Mustvee – Sonda en Sonda - Mustvee

ПВ Б/Н МУСВБЕЕ-СОНДА. ЭСТ ССР	Dubbelrings, zwart, 30 mm	a	23.05.1956 – 14.04.1959
ПВ МУСВБЕЕ-СОНДА	Ia, zwart, 29 mm	a	-11.04.1965
ПВ Б/Н СОНДА-МУСВБЕЕ. ЭСТ. ССР	Dubbelrings, zwart, 30 mm	a	26.12.1949 – 30.03.1955

Mustvee-Sonda

- Het oudste gebruikte stempel op deze lijn wijkt af van de gebruikelijke sovjetspoorpoststempels. Het lijkt meer op de oude Estse standaard dubbelringstempels met datumbrug.
- In de stempels staat de lijn aangegeven met de toevoegingen **ПВ** [PV] en **Б/Н** [B/N]. Verder nog de afkorting voor de de Estse Socialistische Sovjetrepubliek: **ПВ Б/Н МУСВБЕЕ-СОНДА. ЭСТ ССР** [PV B/N MUSTVEE-SONDA. EST SSR]

Sonda ligt op de spoorlijn Tallinn-Tapa-Rakvere Sonda-Narva. Vanaf Sonda gaat nog een lijntje naar het zuiden: naar Mustvee aan het Peipsi Meer.

Pas in 1929 werd op deze lijn een postwagon ingezet. Het enige stempel was een dubbelrings stempel, 29 mm,

met datumbrug en serieletter A, in gebruik 1929-1943.
Het sovjetstempel lijkt er dus veel op.

30 mm

- Later is nog type Ia gebruikt

Type Ia ,
29 mm

Sonda-Mustvee

- Het enige gesignaleerde stempel op deze spoorpostlijn is het dubbelkringstempel.

30 mm

Tijdens de Estse republiek was op deze route een gelijksoortig stempel in gebruik: dubbelrings met datumbrug, 29 mm, in gebruik 1929-1938. Daarna kwam het bekende ovale stempeltype op deze route in gebruik.

Afbeelding 14 laat een brief uit Sonda naar Võsu zien: het is niet duidelijk waarom dit via deze postwagon gaat.

Afb. 14

Brief uit Sonda naar Võsu, verzonden 26-12-1949 met de postwagon Sonda-Mustvee

Narva-Tallinn

- Type Ia met en zonder de aanduiding van het nummer van deze lijn: zie tabel. De aanduiding in de oudste stempels:
НАРВА-ТАЛЛИН П.В. 297
[NARVA-TALLIN P.V. 297].

Type Ia, 30 cm, Russische tekst, serieletter a

Tallinn-Narva

- Ook type Ia, maar met andere aanduiding in het stempel: met ЭСТ

Type Ia, 30 mm, zwart

Later komt hetzelfde type stempel in gebruik, maar met alleen de aanduiding ПВ ТАЛЛИН- НАРВА.

Pärnu-Tallinn

- Type Ia: dit stempel heeft ook de aanduiding van het spoorwagonnummer en de Estse Socialistische Sovetrepubliek: ПЯРНУ-ТАЛЛИН П/В 502 ЭСТ. ССР [PYARNU-TALLIN P/V 502 EST. SSR]. Dit is het enige (gesignaleerde) type op deze lijn.

Type Ia, 30 mm

Tallinn-Pärnu

- In de andere richting is ook alleen type Iaesignaleerd, maar met een ander spoorwagonnummer: 502.

Type Ia, 30 mm

Pärnu-Valmiera

- Type Ia met de aanduiding: П/В. Б/Н. ПЯРНУ-ВАЛМИЕРА [P/V. B/N. PYARNU-VALMIERA].

Type Ia, 30 mm

Dit is het enige (gesignaleerde) stempel op deze lijn.

Valmiera-Pärnu

- (nog) geen stempel gesignaleerd.

Petseri-Tallinn

- Type Ia is op deze lijn het enige bekende stempel, met de aanduiding van het nummer van de spoorpostlijn:
П/В 506 ПЕТСЕРИ ТАЛЛИН
[P/V 506 PETSERI TALLIN]

Type Ia, 29 mm, zwart

Tallinn-Petseri

Geen stempels gesignaleerd, waarschijnlijk heeft de lijn Tallinn-Petseri v.v. heel kort bestaan: later dezelfde wagon 506 op de lijn Petseri-Tartu.

Petseri-Tartu

- Type Ia met de aanduiding ПЕТСЕРИ-ТАРТУ П.В. 506 {? Nummer onduidelijk} [PETSERI-TARTU P.V. 506] Postwagon 506 reed daarvoor op het traject Petseri-Tallinn.

Type Ia, 29 mm, zwart

Narva – Tallinn en Tallinn - Narva

НАРВА-ТАЛЛИН П.В. 297	Ia, zwart, 30 mm	a	14.05.1956 – 21.10.1957
НАРВА-ТАЛЛИН П.В. 297	Ia, zwart, 30 mm	b	21.01.1955 – 04.07.1959
ПВ НАРВА-ТАЛЛИН	Ia, zwart, 30 mm	a	05.01.1960 – 03.12.1960
ПВ НАРВА-ТАЛЛИН	Ia, zwart, 30 mm	v	09.06.1960 -
ТАЛЛИН- НАРВА П/В Б/Н ЭСТ	Ia, zwart, 30 mm	b	29.12.1955 -
ПВ ТАЛЛИН- НАРВА	Ia, zwart, 29 mm	a	04.12.1960 -

Pärnu – Tallinn en Tallinn - Pärnu

ПЯРНУ-ТАЛЛИН П/В 502 ЭСТ. ССР	Ia, rood/zwart, 30 mm	a	06.03.1958 – 02.05.1961
ПЯРНУ-ТАЛЛИН П/В 502 ЭСТ ССР	Ia, rood/zwart, 30 mm	v	07.02.1959 – 14.01.1969
ТАЛЛИН- ПЯРНУ П/В 501 ЭСТ ССР	Ia, zwart, 30 mm	v	03.06.1963 – 29.12.1968

Pärnu – Valmiera en Valmiera - Pärnu

П/В. Б/Н. ПЯРНУ-ВАЛМИЕРА	Ia, zwart, 30 mm	a	24.12.1957 -
--------------------------	------------------	---	--------------

Petseri – Tallinn en Tallinn-Petseri

П/В 506 ПЕТСЕРИ ТАЛЛИН	Ia, zwart, 29 mm	a	25.05.1945 -
------------------------	------------------	---	--------------

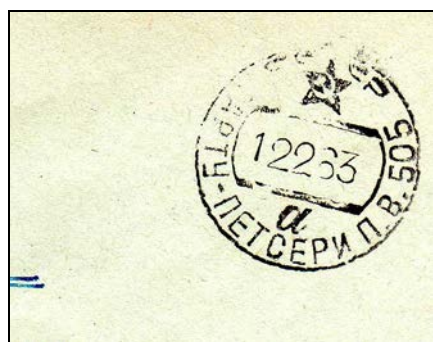
Petseri – Tartu en Tartu - Petseri

ПЕТСЕРИ-ТАРТУ П.В. 506	Ia, zwart, 29 mm	a	03.11.1953 – 01.01.1961
ТАРТУ-ПЕТСЕРИ П.В. 505	Ia, zwart, 30 mm	a	05.07.1956 – 12.02.1963

Pskov – Tallinn en Tallinn - Pskov

П.В. ПСКОВ-ТАЛЛИН	Ia, rood/zwart, 30 mm	a	25.03.1963 – 24.02.1966
П.В. ПСКОВ-ТАЛЛИН	Ia, rood/zwart, 30 mm	v	24.01.1962 -
П.В. ПСКОВ-ТАЛЛИН	Ia, rood/zwart, 30 mm	g	13.04.1959 -
П.В. ПСКОВ-ТАЛЛИН	Ia, rood/zwart, 30 mm	d	11.05.1956 – 07.12.1962
ПВ ПСКОВ-ТАЛЛИН	II, rood/zwart, 25 mm	a	04.04.1969 – 10.05.1982
ПВ ПСКОВ-ТАЛЛИН	II, rood/zwart, 25 mm	b	02.06.1967 – 15.04.1969
ПВ ПСКОВ-ТАЛЛИН	II, rood/zwart, 25 mm	g	12.11.1976 – 28.10.1981
ПВ ПСКОВ-ТАЛЛИН	II, rood/zwart, 25 mm	d	25.05.1972 – 29.06.1983
ПВ ПСКОВ-ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm	b	14.02.1988 -
ПВ ПСКОВ-ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm	v	10.02.1983 – 17.03.1990
ПВ ПСКОВ-ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm	g	18.09.1990 -
ПВ ПСКОВ-ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm	d	18.10.1988 -
ПВ ПСКОВ-ТАЛЛИН	IIIa, rood, 25 mm	e	05.11.1986 – 12.12.1986
П.В. ТАЛЛИН-ПСКОВ	Ia, zwart, 30 mm	b	01.05.1953 -
П.В. ТАЛЛИН-ПСКОВ	Ia, zwart, 30 mm	g	28.01.1953 -
П.В. ТАЛЛИН-ПСКОВ	Ia, zwart, 30 mm	d	23.12.1963 -
ПВ ТАЛЛИН-ПСКОВ	II, rood, 25 mm	d	24.05.1980 -

Tartu-Petseri

Afb. 15

Stempel Tartu-Petseri op een brief – zonder frankering- van Rasina naar Tallinn

- Ook Type Ia, maar een ander wagonnummer: ТАРТУ-ПЕТСЕРИ П.В. 505

Type Ia,
30 mm

- Ook type II en IIIa zijn gebruikt op deze lijn: zie tabel
De lijn gaat vanuit Pskov via Petseri en Tartu richting Tallinn.

Tallinn-Pskov

In de retourrichting zijn alleen types Ia en II signaleerd.

Type Ia,
30 mm,
zwart

Pskov-Tallinn

- Type Ia met de aanduiding: П.В. ПСКОВ-ТАЛЛИН [P.V. PSKOV-TALLIN]

Rapla-Virtsu

Van deze lijn is (nog) geen stempel gesignaleerd.

Virtsu-Rapla

- Type Ia met de aanduiding:
ВИРТСУ-РАПЛА П.В. Б/Н.
ЭСТ.ССР [VIRTUSU-RAPLA
P.V. B/N. EST.SSR]

Type Ia,
30 mm

Riga-Tallinn

- Type II, met de aanduiding :
ПВ РИГА-ТАЛЛИН
[PV RIGA-TALLIN]

Afb. 17b

Type II, 25 mm, serieletter b

- Type IIIa: komt voor met
ТАЛЛИН [TALLIN] en
ТАЛЛИНН [TALLINN]

Tallinn-Riga

- Type II en IIIa: zie tabel

Tallinn-Tartu

- Type Ia met de aanduiding:
ТАЛЛИН-ТАРТУ П/В
[TALLIN-TARTU P/V]

Tartu-Tallinn

- Ook alleen type Ia

Afb. 16a

Brief naar Tallinn, verzonden 23-5-1953 via spoorpostwagon Virtsu-Rapla

Afb. 17a

Brief uit Kaarepere, verzonden 26-4-1963 naar Tallinn via de spoorpostwagon Riga-Tallinn.

Tallinn-Valga

- Type II met de aanduiding:
ПВ ТАЛЛИН-ВАЛГА
[PV TALLIN-VALGA]

Type II,
25 mm,
Serieletter b

Valga-Tallinn

- Type Ia met aanduiding van het nummer van de spoorwagon: 481

Type Ia,
30 mm

- Type II: met serieletter b en g, dus de tussenliggende letter v zal ook gebruikt zijn.

Rapla – Virtsu en Virtsu - Rapla

ВИРТСУ-РАПЛА П.В. Б/Н. ЭСТ.ССР	Ia, zwart, 30 mm	a	23.05.1953 – 05.01.1960
ВИРТСУ-РАПЛА П.В. Б/Н. ЭСТ.ССР	Ia, zwart, 30 mm	v	23.09.1959 – 16.04.1963

Riga – Tallinn en Tallinn - Riga

ПВ РИГА-ТАЛЛИН	II, rood/zwart, 25 mm	b	26.04.1963 -
ПВ РИГА-ТАЛЛИН	IIIa, rood/zwart, 25 mm	v	15.01.1982 -
ПВ РИГА-ТАЛЛИНН	IIIa, rood, 25 mm	a	30.07.1991 – 20.08.1991
ПВ РИГА-ТАЛЛИНН	IIIa, rood, 25 mm	b	29.06.1991 – 27.08.1991
ПВ - ТАЛЛИН-РИГА	II, zwart, 25 mm	a	11.12.1962 -
ПВ ТАЛЛИН-РИГА	IIIa, rood, 25 mm	a	27.07.1991 -
ПВ ТАЛЛИН-РИГА	IIIa, rood, 25 mm	v	15.11.1984 -

Tallinn – Tartu en Tartu - Tallinn

ТАЛЛИН-ТАРТУ П/В	Ia, zwart, 30 mm	a	12.12.1951 – 15.01.1954
ПВ ТАЛЛИН-ТАРТУ	Ia, zwart, 29 mm	b	25.11.1974 -
ТАРТУ- ТАЛЛИН П/В.	Ia, zwart, 30 mm	a	27.08.1950 -
ТАРТУ- ТАЛЛИН П/В	Ia, zwart, 30 mm	b	14.05.1958 -
ПВ ТАРТУ- ТАЛЛИН	Ia, zwart, 29 mm	a	28.06.1963 -
ПВ ТАРТУ- ТАЛЛИН	Ia, zwart, 30 mm	b	23.11.1964 -

Tallinn – Valga en Valga -Tallinn

ПВ ТАЛЛИН-ВАЛГА	II, zwart, 25 mm	b	09.01.1963
ВАЛГА-ТАЛЛИН П/В. 481	Ia, zwart, 30 mm	a	16.09.1947 -
ПВ ВАЛГА-ТАЛЛИН	II, rood/zwart, 25 mm	b	13.01.1962 – 18.11.1965
ПВ ВАЛГА-ТАЛЛИН	II, rood/zwart, 25 mm	g	13.12.1965 – 07.02.1966

Tallinn – Viljandi en Viljandi - Tallinn

ПВ ТАЛЛИН-ВИЛЬЯНДИ	II, rood, 25 mm	g	30.09.1970 -
ВИЛЬЯНДИ- ТАЛЛИН П/В 502	Ia, zwart, 30 mm	a	10.11.1947 – 22.07.1948
ВИЛЬЯНДИ- ТАЛЛИН П/В 502	Ia, zwart, 30 mm	b	08.09.1951 -
ПВ ВИЛЬЯНДИ- ТАЛЛИН	II, rood, 25 mm	g	12.10.1970 – 29.10.1970

Tallinn – Virtsu en Virtsu - Tallinn

П/В 498 ТАЛЛИН-ВИРТСУ	Ia, zwart, 30 mm	a	19.07.1947 -
ВИРТСУ-ТАЛЛИН П.В. 500	Ia, zwart, 30 mm	a	27.03.1949 – 09.04.1949

Tallinn-Viljandi

- Type II met de aanduiding:
ПВ ТАЛЛИН-ВИЛЬЯНДИ
[PV TALLIN-VILYANDI]

Type II,
25 mm
Serieletter g

Viljandi-Tallinn

- Type Ia met de aanduiding van het postwagonnummer: 502

Type Ia,
30 mm

- Type II: zonder postwagonnummer

Tallinn-Virtsu

- Type Ia met de aanduiding van het postwagonnummer 498:
П/В 498 ТАЛЛИН-ВИРТСУ
[P/V 498 TALLIN-VIRTSU]

Type I,
30 mm

Virtsu-Tallinn

- Type Ia, ook met aanduiding postwagonnummer. Het is een ander nummer, 500:
ВИРТСУ-ТАЛЛИН П.В. 500
Vreemd is wel dat de nummers niet op elkaar volgen.

Het is niet
duidelijk of er
П.В. staat of
П/В
Type Ia,
30 mm

Tamsalu – Türi en Türi - Tamsala

ТАМСАЛУ-ТЮРИ П/В	II, zwart, 25 mm	a	02.05.1955 -
ПВ ТАМСАЛУ-ТЮРИ	Ia-II, rood, 28 mm	a	06.01.1959

Tamsalu-Türi

- Type II met de aanduiding:
ТАМСАЛУ-ТЮРИ П/В
[TAMSALU-TYURI P/V]

Afb. 18b
Type II,
25 mm

- Een later stempel, ook met serie-
letter a, heeft een formaat tussen
type Ia en type II:

Type Ia - II
28 mm

Türi-Tamsalu

- Geen stempels gesignaleerd.

Afb. 18a

Kaart naar Pärnu, verzonden 2-5-1955 via spoorpostwagon Tamsalu-Türi. Het aankomststempel heeft als datum 3-5-1955. Het is een postwaardestuk met beeld van Tallinn. Het tarief voor een Ansichtkaart met ingedrukt zegel was 40 kopeken in de periode 16-9-1948 – 31-12-1960.

Portstempels

Afb. 19b

Portstempel met de aanduiding П.В. (P.V.), de afkorting zijn voor: ПОЧТОВЫЙ (ПОЧТОВЫЙ) ВАГОН (VAGON), Postwagon.

Afb. 19a

Kaart met portstempel, verzonden 15-1-1954 naar Tapa via de spoorpostwagon Tallinn-Tartu. Het tarief voor een Ansichtkaart was 40 kopeken in de periode 1-7-1950 - 31-12-1960. In het Doplatit-stempel staat het strafportbedrag: 1 roebel, het minimum-bedrag.

Laatste spoorpost in Estland

De spoorpostwagens, rijdende postkantoren werden spoedig na de Estse onafhankelijkheid gesloten. De Estse Onafhankelijkheidsverklaring werd opgesteld op 16 november 1988 en 20 augustus 1991 werd ook in het westen de Estse onafhankelijkheid erkend. Op 31 mei 1992 reed voor de laatste keer een spoorpostwagon. In de periode 1991-1992 werden ook stempels gebruikt, uitgegeven door de Estse Post. Onderin de stempels staat EESTI aangegeven, maar het zijn duidelijk omgebouwde sovjetstempels (type IIIa). De gegevens hierover zijn ook internet te vinden:

www.bulver.se/estica/tpo.html

Ook sovjetstempels bleven na de onafhankelijkheid nog even in gebruik.

◀

Literatuur

Lit. 1

Wijnen, Ruud van

Treinstempels in Letland na 1945 / Ruud van Wijnen. – In: HBG 1990 ; 16. – p. 5-8.

Winokurov, A. en

Lewandowski, W.

Bahnpost in Russland nach 1918 (Post- und Fernmeldeabteilungen auf Bahnhöfen und Stationen) / von A. Winokurov und W. Lewandowski. – Teil I. – In: Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie 2000 ; nr 73. – p. 19-22

Teil II. – In: Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie 2001 ; nr 74. – p. 17-18

Winokurov, A. en

Lewandowski, W.

Bahnpost in Russland nach 1918 (Die Bahnpostwagen) / von A. Winokurov und W. Lewandowski. –

Teil I. – In: Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie 2002 ; nr 76. – p. 22-25

Teil II. – In: Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie 2002 ; nr 77. – p. 18-21

De bekende Estse stempel (1991-1992) met serieletters:

Tallinn-Leningrad	a b c d
Leningrad-Tallinn	a b c d
Tallinn-St Petersburg	a b c d
St Petersburg-Tallinn	a b c d
Tallinn-Moskva	a b
Moskva-Tallinn	a b
Tallinn-Riga	a b
Riga-Tallinn	a b

Ook werden nog de Russische en Wit-Russische stempels gebruikt, uitgegeven door de Russische Post. Estse post op Russische en Wit-Russische treinen werd hiermee gestempeld:

Moskva-Tallinn	a b g
Tallinn-Moskva	a b g
Minsk-Tallinn	a b g
Tallinn-Minsk	a b g

KLEDERDRACHTEN OP LETSE POSTZEGELS OF IS ER MEER AAN DE HAND?

Olav Petri

De Baltische staten hebben sinds de herwonnen onafhankelijkheid alle drie een aantal series uitgegeven die aan klederdrachten gewijd zijn. Aantrekkelijke plaatjes, maar tegelijkertijd stralen ze voor de moderne Nederlander iets oubolligs uit.

In Nederland moeten we tientallen jaren teruggaan om een vergelijkbare serie te vinden die aan klederdrachten gewijd is. In Volendam zie je nog klederdracht in het dagelijkse leven, voor de toeristen, de tijd dat je in Bunsschoten Spakenburg op straat volop klederdracht kon zien zonder folkloristische bedoeling, ligt ver achter ons. Op koningsdag heeft de klompendans plaats gemaakt voor jazz ballet.

Na enig aarzelen heb ik eens geprobeerd na te gaan of er meer te vertellen valt dan dat het kleurrijk is en in de 19e eeuw waarschijnlijk veel gedragen werd bij feestelijke gelegenheden. Vrees niet, ik ga geen opsomming geven van strikjes en borduursels. Ik vond andere dingen interessanter.

Vormgeving

Om te beginnen een vergelijking. Alle drie de staten wijdten al snel zegels aan klederdracht, elk land met iets apart qua vormgeving (**afb. 1**). De drie postdirecties kiezen voor kleuren tegen een witte achtergrond, zonder landschap of andere omgeving.

De Letten plaatsen de afbeelding binnen een grijs kader, bij een blokje geven ze een donkere achtergrond. De Letten tekenen de figuren met iets als zwarte omlijning, de “klare lijn”. De Litouwers doen klassiek aan, ogen ietsje flets, saai. De Esten zijn naar mijn smaak het meest geslaagd qua vormgeving. De figuren zijn iets gestileerd, neigen daarbij vaak tot meer “Body Mass Index”. Het lijkt vaak of men nadrukkelijker dan bij de andere landen vanaf een ietsje lager standpunt kijkt. De tekeningen hebben allemaal

Afb. 1

een basislijn of voetstukje, hetgeen dit effect misschien oproept, want bij de Letten voel ik dat lagere standpunt minder.

Symbolen en een keuze

In de eerste jaren van de onafhankelijkheid, vanaf eind november 1918, wijdde de drie staten zegels aan symbolen als de stralende zon, het licht dat de duisternis verjaagt,

ontluikend groen, met sterren voor de drie regio's erbij in Letland. De zee met een meeuw of stormvogel staat voor vrijheid, ruimte, frisse wind, ook door Estland wordt opnieuw de zon wordt getoond. Daarnaast komen het welhaast nationale silhouet van Tallinn en een vikijschip voor. Litouwen grijpt terug op het verleden en toont oude nationale zaken zoals het wapenschild met het Vytis embleem, vorsten en het dubbelkruis. Alleen bij Letland is in de beginjaren

een element van klederdracht gebruikt. Daarom, en ook omdat een driedelig naslawerk ter beschikking stond over Letse klederdracht en tradities op gebied van oude vormgeving, ben ik op internet verder gaan zoeken naar “Letland”.

Letland en klederdracht

Letland heeft al in een vroeg stadium een vrouw, “Letland” in klederdracht, “nationale kleding” op zegels afgebeeld, maar liefst driemaal, ontwerpen van de bekende Letse graficus Rihards Zariņš (**afb. 2**). In de inleiding tot een driedelige handboek uit 1931 benadrukt hij het gewicht dat Letten hechten aan traditionele kleding. Dat belang zal hem ertoe gebracht hebben om de oer-Letse moedergodin Māra als Moeder Letland op te voeren. In 1919 verschijnt zij bij de herdenking van één jaar onafhankelijkheid. Zij draagt een mutsje met drie sterren en klederdracht, aangevuld met een zwaard als symbool van de wil tot verdediging van het land; verder nog een krans en eikenloof.

1920 verschijnt zij opnieuw, nu als Moeder Letland die de terugkeer verwelkomt van haar Letse dochter Latgale. In hetzelfde jaar wordt de opening van de nationale Vergadering gevierd met dezelfde Moeder Letland aan het roer van het schip van staat, (niet leunend op een hekje zoals staat in “Arts and a Nation”. Wapperend haar in de wind, beide handen aan het roer, het Letland maakt vaart. Onwillekeurig zie ik het Volendammer meisje voor me dat zo vaak is gebruikt als symbool van Nederland. Estland en Litouwen hebben geen vrouwenfiguur in klederdracht opgevoerd als symbool van de natie.

Het aardige is dat de drie sterren op het mutsje die naar de drie regio’s verwijzen, te herleiden zijn naar een benaming voor een oude Letse stam als “sterrendragers”, een sterrenmotief kwam al in vroeger tijden veel voor als ornament op kleding.

Verzamelen

Klederdracht is niet iets dat ooit ontstond en vervolgens min of meer ongewijzigd, eeuwenlang in gebruik

Afb. 2

1919

1920

1920

bleef. De wetenschap onderscheidt de periode van de oudheid (700-1300) en de etnografische periode van de onderdrukking door de Duitse Orde, Zweden, Polen en Russen die daar op volgde. Omslagdoeken, brede mantels en tunieken zijn de oudste vormen van kleding bij de Letten. We zien ze terug bij Moeder Letland op de postzegels. Banden, sjerpen en gordels completerden het geheel en fungeerden ook als opbergplaats in plaats van zakken. De literatuur verwijst daarbij naar de oude Grieken en Romeinen en benadrukt nog het gebruik van hemden die direct op het lijf gedragen werden.

leidde tot kortere rokken en broeken. Contacten van de relatief geïsoleerd levende stammen met andere culturen, gedwongen verhuizingen en introductie van andere kleding hebben tot veranderingen geleid. Bronzen ornamenten verdwijnen, borduurwerk komt op: Duitse invloed. Ook werden ooit losse kledingstukken samengevoegd tot een groter geheel, bloes en wikkelrok worden een jurk.

Het driedelig handboek moet voor Letland het eerste alomvattend overzichtswerk zijn geweest op dit gebied. Rihards Zariņš was al in Petersburg aan het verzamelen van gegevens begonnen. In de inleiding schrijft hij in 1924 te verwachten dat de omstreeks 1880 nog algemeen gedragen kleding snel zal verdwijnen maar wijst tevens op de emotionele waarde die de Let hecht aan oude tradities, aan het eigene. Ook de daina, traditionele liederen en poëzie, worden genoemd als waardevolle en hoog gewaardeerde culturele elementen. Daina’s zijn ijverig verzameld en opgetekend.

Afb. 3

Gebreide wanten (**afb. 3**) maakten ook deel uit van de kleding, patronen ervan zijn nog steeds populair. Het gebruik van wikkelkleding komt in Europa nog in Schotland voor, de kilt. Wat men droeg was een zaak van sociale klasse, beroep en bekende zaken als gehuwd zijn en dergelijke. Kleding was flexibel, dat wil zeggen, bij werk kon kleding makkelijk aangepast worden, los gemaakt worden.

Kleding ontwikkelde zich in technisch opzicht (productie, gebruikte stoffen, wijze van weven en onderdelen bevestigen) maar ook qua mode. Curieus is bijvoorbeeld dat de Franse revolutie

Afb. 4

Het Nationale Centrum voor Klederdracht wijst erop dat het eerste zangfestival in 1873 een enorme opkomst zag van mensen in klederdracht (**afb. 4**), hetgeen de Letten een extra “boost” gaf en het dragen van klederdracht bij feestelijke gelegenheden bevorderde.

Het handboek biedt naast een massa illustraties van onder meer Rihards Zariņš zelf veel beschrijvingen van kledingstukken zoals die bekend zijn van vóór de eeuwen van overheersing. Het meest origineel Letse, aldus deze boeken, is in Latgale te vinden. Ook heet het Lets zoals gesproken in Latgale het linguïstisch meest oorspronkelijke Lets te zijn, ook al is een westelijke versie als algemeen beschaafd Lets aangewezen.

Klederdracht en politiek

Verzamelen van volkskunst was al in de 19^e eeuw begonnen. Overal in Europa werd in dat kader ijverig verzameld, beschreven en in stand gehouden. De jaren ‘20 en ‘30 van de 20^e eeuw zag dit verzamelen in brede zinsoms in woelig water komen. Studie naar het “volkse” en de zogenaamde “heemkunde” werden aangemoedigd vanuit politieke kringen die niet altijd onschuldig waren. In het Letland van Ulmanis speelde dit niet, veeleer het benadrukken van het eigen, het Letse. Dit benadrukken kreeg een speciale functie tijdens de beide sovjetbezettingen.

De communisten legden door de nadruk die Lenin en zijn opvolgers legden op het belang van “het volk” als een goede en tot een beter leven te verheffen massa, Marx’ proletariaat, waarde aan de niet-elitaire zaken van deze massa. Oude werktradities, kleding, muziek zoals door het volk zelf in de loop van de tijd ontwikkeld, zaten politiek in de goede hoek. Het volkse kreeg extra aandacht en dat kon verstrekkende gevolgen hebben. De partij liet in Rusland zelfs een populaire opera van Glinka ombouwen zodat het volk centraal kwam te staan en niet de tsaar (“Ivan Soesanin” alias “Een leven voor de tsaar”) In Letland kreeg het dragen van klederdracht bij feestelijke, vaak politieke bijeenkomsten een dubbele laag in die zin dat de dragers nationale

Afb. 5

Afb. 6

gedachten koesterden, terwijl voor de machthebbers het traditionele, goede volkse van belang was. Er volgde een worsteling tussen de communistische partij en andersdenkenden. Daar rolde dan een compromis uit, zoals bij zangconcoursen waarbij de muziekeuze politiek was, sommige liederen waren verplichte nummers, maar waarbij de

echte Letse liederen uiteraard qualitate qua niet konden ontbreken. Postzegels en postwaardestukken (**afb. 5, 6 en 7**) uit de sovjetperiode bieden dan ruimte voor Letse klederdracht. Een detail voor de fijnproever: de afgebeelde sovjetstukken tonen het mutsje van de vrouw wel met iets roods, maar dat is duidelijk niet het

stermotief van de Letse zegels van 1919 en 1920.

Waarschijnlijk geldt wat over de Letten en hun klederdracht gezegd is mutatis mutandis ook voor de andere twee volken. Voelt u vooral uitgenodigd dat uit te zoeken!

Bronnen

Latviju Rasti (1924-1931), handboek in drie delen, herdruk Parijs 1990 door Le livre Letton.

Arts and a nation, Suzanne Pourchier-Plasseraud, de emotionele waarde van klederdracht, 2015, ISBN 9789004300187

Harry von Hofmann, Handbuch Lettland

Hurt en Ojaste, handboek Estland

The National Costumes Centre

“SENĀ KLĒTS”, internet

Das Lettland Institut, Pils iela 21, Riga

Afb. 7

Afb. 8 (70 %)

Brief, verzonden in februari 2007 (?) vanuit Tukums naar Den Haag. De frankering is een blok met klederdracht, uitgegeven 8 september 1995: huwelijkskleding in de regio Nica.

DAVID SKIPTON EN STEVE VOLIS, SOVIET CLANDESTINE MAIL SURVEILLANCE, 1917-1991

Olav Petri

De auteurs hebben jarenlang, in samenwerking met vele verzamelaars, op grote schaal poststukken van gewone burgers en instellingen verzameld, gerubriceerd, vergeleken en onderling besproken. Het resultaat van dit onderzoek is, rijk geïllustreerd, in dit boek vastgelegd.

Skipton en Volis geven uitvoerig weer welke stempels duidelijk een andere bedoeling hadden dan op eerste gezicht lijkt. Als een soort rechtbank behandelen ze de “zaak” tegen bepaalde stempels, inclusief aanklager en advocaat. Zaken kunnen erg ingewikkeld zijn, maar wanneer bewijzen zich ophopen, dan ligt een veroordeling voor de hand.

Van belang voor verzamelaars van de Baltische landen zijn afbeeldingen van door de censuur aangebrachte stem-pels in Tallinn, Riga en Vilnius. Bovendien bevat het boek archiefstukken uit Sovjet Litouwen, 1959, die aangeven hoeveel werk de censuur verrichtte.

Bijna als een spannende detective laten zich besprekingen van sommige stempels lezen. Hebben de auteurs last van paranoia? Nee, ze blijven droog analyseren, verkennen alle mogelijkheden. Je ziet dat er een patroon is dat terugkeert. Vreemde doorgangsstempels verdwijnen bijvoorbeeld en worden vervangen door andere, en dat herhaalt zich nog eens. Eigenaardig oponthoud van brieven, vreemd geknoei binnen stempels, stempels die in details afwijken en die geen pendanten hebben binnen een kantoor. Alles wordt met bronvermelding en scans uitgelegd en daarin zijn Skipton en Volis niet zuinig geweest. Prettig is dat enkele voormalige censoren gepubliceerd hebben over hun werk. Daarnaast zijn archieven open gegaan, hetgeen veel stukken van de overheid

Waarom dit boek kopen?

Dit boek behandelt stempels die onschuldig lijken maar die schuldig blijken te zijn.

Afb. 1 (80 %) (collectie Jan Kaptein)

Briefkaart, verzonden 19-12-49 vanuit Pagégiai in Litouwen. Na een eigenaardig oponthoud vertrekt de kaart op 23-12-49 weer vanuit Vilnius. Het stempel Vilnius c, -zoals op deze kaart wordt in het boek gezien als een stempel van de censuur in Vilnius (p. 280).

opleverde, ook uit de nadagen van de USSR.

En wij “Balten”?

De auteurs bieden veel extra materiaal, zodat je eigenlijk de geschiedenis van de communistische censuur in het boek er gratis bij krijgt.

Uit de naoorlogse jaren zitten er vertaalde archiefstukken in waarin staat wat de KGB aan opdrachten verstrekke in Sovjet Litouwen, hoeveel brieven gecontroleerd zijn, waarom enz., enz. Graag ontvangen de auteurs scans van verdachte poststukken, ook als de stempels al gedetermineerd zijn. Zie Rossica, internet voor adressen. Naorlogs: Vilnius kenletter S (**afb. 1**), Tallinn N en S, Riga met Cyrillische “g”.

Zoals gebruikelijk verdwenen deze stempels bij de introductie van de “internationaal” stempels.

David Skipton en Steve Volis, *Soviet Clandestine Mail Surveillance, 1917-1991*, Chicago 2015

Verkrijgbaar via de Amerikaanse vereniging Rossica en penningmeester steve.volis@rossica.org, leden 80 dollar plus verzendkosten.

Ruud van Wijnen

Het was een dag hard werken op de beurs in Essen: van de ene stand naar de andere, soms achteraan aansluiten en meegluren, hopen dat die mooie brief niet net voor je neus wordt verkocht aan een ander, zoeken naar de juiste dozen en tenslotte het aanbod Letse poststukken doorkijken op zoek naar aanwinsten.

Wikken en wegen over kwaliteit en prijs, steeds de hoop, spanning zelfs. Niet alleen op “aardige” aanvullingen op de collectie, maar natuurlijk ook op dé unieke vondst.

De jacht leverde een aardige buit aan briefkaarten en brieven op, een

staalkaart van wat de Letse postgeschiedenis zoal te bieden heeft. Hieronder daarvan een overzicht waarin ik vertel wat een bepaald poststuk voor mij aantrekkelijk maakt. Tevens kunt u nagaan hoe u het er afgebracht heeft met mijn puzzeltje uit “Beste mensen”.

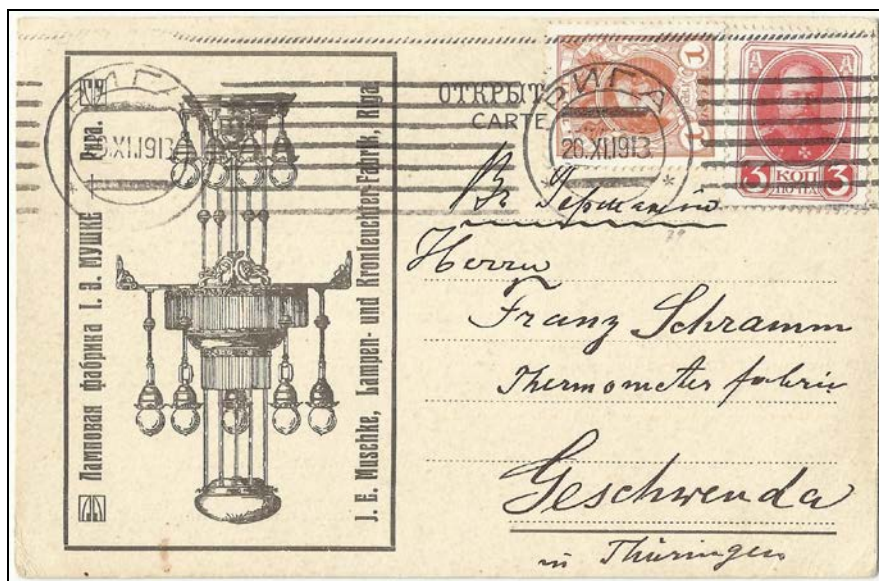
De ene, unieke vondst bestaat niet, er is immers altijd weer een volgende unieke, maar ik keerde als een tevreden mens naar huis terug.

1913

Deze briefkaart, verzonden door de lampen- en kroonluchterfabriek van J.E. Muschke in Riga, kocht ik vanwege de afbeelding. Die past namelijk goed in mijn collectie “Firmapost” waarbij grafische vormgeving een belangrijke rol speelt.

Ook de frankering met twee gelegenhedszegels uit de uitgave “300 jaar Romanov-dynastie” is aardig. Een briefkaart binnen Rusland kostte 3 kopeken, voor 1 kopeke meer kon een kaart naar een buitenlandse bestemming worden verzonden. Het lijkt erop dat de heer Muschke de kaart eerst adresseerde en er daarna voorzichtig de beide zegels opplakte. De zegel van 1 kopeke liggend om “naar Duitsland” leesbaar te houden.

De kaart is gericht aan de thermometerfabriek van Franz Schramm in Geschwenda in Thüringen. Een paar kilometer verderop, in de richting van Ilmenau, bevindt zich in het dorpje Geraberg een thermometermuseum. Kennelijk was het fabriceren van thermometers in het gebied een nijverheid van belang.

1913

1918

De rode Duitse postwaardestukken van 10 Pf. met opdruk "Postgebiet Ob. Ost" zie je niet zoveel. Ze kwamen namelijk pas in gebruik na de tariefsverhoging van 7½ naar 10 Pf. per 1 oktober 1918. Opvallend, maar toch regelmatig voorkomend, is dat de kaart in zowel Riga als in Königsberg werd gecensureerd. Post naar Duitsland diende eigenlijk alleen in Königsberg gecensureerd te worden. Op last van de Duitse Soldatenraad in Mitau kwam er op 20 november 1918 een einde aan het censureren van de post.

Het mooiste van de kaart is voor mij echter de dag van afstempeling: 11 november 1918. Niet alleen de dag van de Wapenstilstand die een einde maakte aan de eerste Wereldoorlog, maar ook mijn verjaardag. De kaart hoort daarom in mijn collectie "11.11."

Met dank aan Thomas die de kaart vond en hem voor een bier en salade afstond en nog een tweede bier te goed heeft.

1919

Een postzegel is een betalingsbewijs waarmee de afzender aantoonde dat hij de postrijzen heeft betaald om zijn brief of kaart te vervoeren naar de geadresseerde. Als het porto kan worden voldaan met één postzegel noemen we dat een enkelfrankering. We spreken van een meervoudige frankering als er twee, drie of nog meer van dezelfde zegels nodig zijn.

Ik probeer niet alleen om alle Letse postzegels als een enkelvoudige frankering op een poststuk te vinden, maar ook als voor de hand liggende, logische meervoudige frankering. Een fraai voorbeeld van het laatste vormt de strip van drie zegels van 5 kapeikas op de brief die op 1 januari 1919 uit Riga werd verzonden naar het villadorp en kuuroord "Weisser Hirsch" bij Dresden in Duitsland. Het gaat hier om getande zegels van de eerste Zonnesymbool-uitgave gedrukt op Duitse stafkaarten.

Op 1 januari 1919 bedroeg het porto voor een brief naar het buitenland 15 kapeikas en dat bedrag kon alleen verkregen worden door drie zegels van 5 kapeikas, een logische meervoudige

1918

1919

frankering omdat er in Letland nog geen zegels van 15 kapeikas verkrijgbaar waren.

De zegels werden ontwaard met het Russische ПИГА-stempel uit de tsaristische tijd en uit het rechthoekige stempel van de Duitse censuur in Königsberg valt op te maken dat de

brief ook werkelijk uit Riga werd verzonden. Twee dagen voordat de stad werd bezet door de bolsjewisten. Misschien is deze brief wel dé vondst van de dag.

1921

ZEHSIS, dat valt meteen op. Een stevig stempel in de oude spelling, later geschreven als Cesis, nog weer later als Cēsis. Het stempelttype, gemaakt uit een Russisch stempel uit de tsarentijd, is het eerste Letse normstempel. Met een W in de landsnaam, later wordt dat een V.

In de Russische tijd heette het historische stadje in Lijfland Wenden, in het cyrillisch als Венденъ geschreven. O ja, van de Wendische Kreis – Briefmarken.

In Wenden en omgeving zal weinig Russisch gesproken zijn, de Duitsbaltische grootgrondbezitters en middenstand domineerden het sociale leven. Ook de adelsfamilie Von Vegesack speelde eeuwenlang een vooraanstaande rol in Lijfland. Jammer genoeg noemt de afzender zijn of haar naam niet, maar het valt op dat de adressering op z'n Russisch gaat: van "Deutschland", via "Meklenburg" (zonder c) en Gutshof "Wittenbeck" naar de naam van de geadresseerde. Het tarief klopt en was vanaf 1 februari 1921 maar 3½ maand van kracht; vanaf 16 mei moest het dubbele worden betaald.

1923

Die haan, die kennen we. Van oude lp's, nieuwe megabioscopen of Franse trots. Als verzamelaar van Letse poststukken is het kunnen omzetten van de cyrillische lettertekens naar de "onze" een verplichte vaardigheid. ПАТЕ-НОРДЪ blijkt dan Paté-Nord uit Парижъ, Parijs, te zijn. De enveloppe van de vestiging in Riga stamt uit de tsarentijd, overleefde de Eerste Wereldoorlog en werd uiteindelijk in 1923 gebruikt, naar Jeanne in Parijs. Waardige bestemming voor een oude Franse haan. Zakelijke enveloppen uit de tsarentijd droegen in Riga meestal een tweetalig opschrift in het Duits en Russisch. Misschien beschikte Paté over aparte enveloppen voor Duits- en Russischtalige klanten, wie weet? Deze past in ieder geval goed in mijn verzameling "Firmapost". Het tarief klopt, 10 rubli, maar een paartje van twee 5 rubli-zegels is wel zo aardig. Ook hier moest de afzender goed kijken waar de zegels geplakt moesten worden. Rechtsboven, maar

1921

1923

niet helemaal vanwege de haan. Rechtsonder was niet gewenst, halve haan als compromis. De postbeambte bij de stempelmachine was een accurate man of vrouw. Om beide zegels gestempeld te krijgen moest de brief voor het inzetten gekanteld worden. Met resultaat en een goed leesbaar

stempel. De brief zou ook passen bij de meervoudige frankeringen of bij de machinestempels, maar de haan kraait koning.

1936

In Letland bestonden, in allerlei gradaties, ca 1700 plekken waar post ingeleverd kon worden.

Van hoofd- en stationspostkantoren in grotere steden, een kantoor op de luchthaven Spilve, wijkpostkantoren in Riga, postwagons op vele spoorwegtrajecten tot een uitgebreid net van hulppostkantoren en postagentschappen in dorpen en gehuchten op het platteland.

Het stempel DZĒNU KROGS wijst er op dat ook de uitbater van de kroeg in Dzeņi post aannam en over een stempel beschikte om die af te stempelen. Misschien nog een relict uit de tijd dat de postkoets, onderweg van Riga naar Pskov, er van paarden wisselde.

Ik probeer me voor te stellen waar de kroegbaas zijn stempel en stempelkussen bewaarde en hoe zijn “postkantoor” er uit zag. Een heus loket zal er wel niet geweest zijn, misschien een aparte tafel met een lade die op slot kon om het stempel en de aanwezige postzegels veilig te kunnen opbergen. De oranje postzegel van 3 santimi was bestemd voor drukwerk en wenskaarten. Van die laatsten werden er in Letland heel wat verzonden. Niet alleen vanwege verjaardagen, met kerst of nieuwjaar, maar ook vanwege naamdagen, het midzomerfeest en Pasen. Zoals deze kaart.

1936

1938

Tien jaar geleden schreef ik in nummer 48 van ons blad over het gebruik van de postzegel van 1 santims. Een ietwat raadselachtige waarde omdat je de zegel niet als enkelfrankering kunt gebruiken. Ik vind het een chique gebruik als de zegel bijdraagt aan een tarief van 21 santimi op een aangetekende lokale brief (6 s.+ 15 s.) of als hij deel uitmaakt van de toeslag van 21 santimi voor een zwaardere brief. Dat laatste is hier het geval.

De Pilsētas Diskonta Banka van Riga stuurde iets zwaars en belangrijks naar een andere bank in Kopenhagen. Hoewel er op de achterzijde door de bank liefst vijf forse lakzegels werden aangebracht, ga ik er toch vanuit dat er niet een bundel bankbiljetten werd verzonden. Die zouden waarschijnlijk met aangegeven waarde zijn verzekerd.

1938

Mede door het gewicht van de lakzegels bleek de brief op het postkantoor tussen de 100 en 250 gram te wegen en ging de lokettist aan het rekenen: 35 s. voor de brief + 40 s. aantekenrecht + 3 x 21 s. gewichtstoeslag, dus Ls 1,38.

Maar waar laat ik deze zwaargewicht in mijn collectie?

1939

Te snel plaatste een postbeambte op het hoofdpstkantoor van Riga zijn T-stempel op deze brief.

Dat de vergissing hem snel duidelijk werd, blijkt uit het feit dat hij er geen bedrag bij schreef: het “strafport” dat de ontvanger in Göteborg in Zweden moest betalen om de brief in handen te krijgen.

Daardoor kan ik niet reconstrueren welke denkfout hij maakte.

Door het blauwe “Par Avion”-strookje kan hij niet over het hoofd gezien hebben dat het om een luchtpostbrief ging en ook het dagtekeningstempel RIGA-LIDPASTS is goed te lezen. Voor een luchtpostbrief binnen Europa moest een toeslag van 15 sant. worden betaald op het tarief van 35 sant. Samen dus 50 sant., strafport dus. Waarschijnlijk was de T-stempelaar even vergeten dat voor post naar Zweden vanaf 1 febr. 1937 de binnenlandse, Letse tarieven golden: 20 sant. voor de brief + 15 sant luchtposttoeslag maakt 35 sant. Strafport dus, maar nee. Luchtpost binnen Letland werd toeslagvrij verzonden, dus ook naar Zweden. De oplossing werd gevonden na het wegen van de brief. Die bleek tussen de 20 en 50 gram en dat kostte 30 santimi, ook naar Zweden, ook per luchtpost. Kruis door het T-stempel. Kleurrijke, correcte frankering met 2 gewichtige mannen die goed past in mijn tarieven- collectie. Toch had ik liever een enkelfrankering gehad met het 30 sant. zegel uit dezelfde serie. Die is “lastig”.

1940

Van deze brief druipt de geschiedenis. Ze werd op 19 mei uit RĪGA verzonden naar Praag, de Tsjecho-Slowaakse hoofdstad die al in maart 1939 door Duitse troepen was bezet. Praag lag nu in “Böhmen” en op het postkantoor werd het tweetalige aankomststempel PRAG 1 – PRAHA 1 geplaatst. Op 1 september 1939 trok de Duitse Wehrmacht ook Polen binnen en vanaf dat moment werd post vanuit de Baltische staten in Königsberg gecensureerd. Het ronde censuurstempel en “zur Beförderung zugelassen” tonen aan dat de brief de censuurdienst wel passeerde, maar niet werd gelezen. Op de achterzijde ontbreekt namelijk de sluitstrook. De beide stempels van de censuurdienst fungeerden hier als zgn. “doorloopstempels” en dat maakt de brief nogal bijzonder. Het dagtekeningstempel RĪGA GAI-SA-PASTS, het luchtpoststrookje en het tarief van 50 santimi geven aan dat de brief per luchtpost verzonden moest worden en ook als zodanig werd geaccepteerd op het postkantoor. Of de brief ook daadwerkelijk heeft gevlogen is de vraag.

1939

1940

Met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog was een einde gekomen aan de vluchten van de Deutsche Lufthansa tussen Riga en Königsberg. Mogelijk werd de brief vervoerd door de Estse “AGO” die vanaf 5 mei 1940 trachtte de dienst te onderhouden. Het zou kunnen omdat de brief al op 23 mei in Praag aankwam, in vier dagen langs de censuur en door oorlogsgebied.

Ik heb een kleine posthistorische verzameling 1938-1940 als inleiding op de bezetting van Letland door de Sovjet-Unie in juni 1940. Dé plek voor deze brief.

1915 : AAN MINNA GÖGEL VANUIT ERFURT, MARIAMPOLÉ,

Jan Kaptein,

Veldpost uit de Eerste Wereldoorlog is een bijzonder verzamelgebied. Soms lukt het om een set bij elkaar horende kaarten te vinden. De kaarten in dit artikel zijn gericht aan Frau Minna Gögel in Coburg.

De eerste kaart (**afb. 1**) is duidelijk een afscheid:

‘Mein Lieben
Die besten Grüße
Ernst
Abfahrt 7.50 Abends
Lebt wohl auf Wiedersehen’

De kaart heeft het stempel Landsturm-Kommando Ost Erfurt. Hiervandaan is de kaart op 22 mei 1915 verzonden naar Frau Minna Gögel in Coburg.

Met het bereiken van de leeftijd van 17 jaar werden jongens ingedeeld bij de ‘Landsturm I’. Ze kregen geen militaire training, werden niet in eenheden georganiseerd: alleen voor rapportagedoelen.

In het voorjaar van het jaar dat ze 20 jaar zouden worden kregen ze de formulieren: begin van de werkelijke diensttijd in oktober. Daarna was men 2 (infanterie) of 3 jaar in actieve dienst.

Daarna volgde 4 of 5 jaar als ‘Reserve’. De reservisten gingen na deze periode naar de ‘Landwehr I (5 jaar) en II (5 jaar)’.

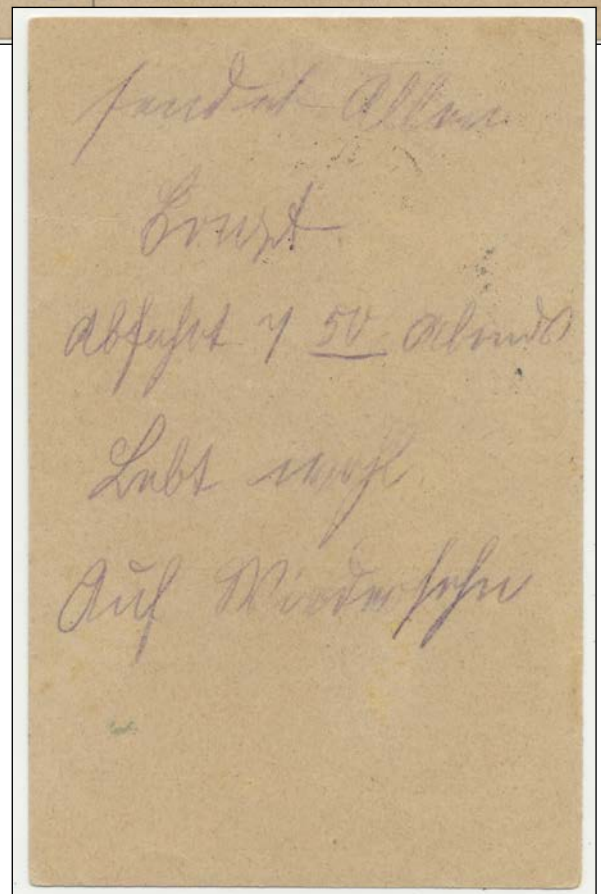
Ook ouderen tot 39 jaar, die niet bij het actieve leger dienden, bleven ingedeeld bij de Landsturm I.

Als de militaire verplichtingen vervielen (39 jaar) werd men weer ingedeeld bij de ‘Landsturm II’ (tot 45 jaar), een soort burgerwacht.

In 1914 werden uit ex-soldaten in de Landsturm II bataljons gevormd, vaak genoemd naar de stad. Er werden 334 Landsturm bataljons gevormd, waarvan er 142 ‘mobiel’ waren¹. Ze werden vooral ingezet aan het Oostfront.

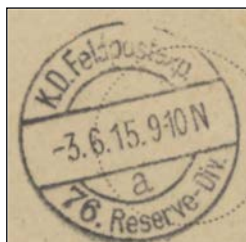
Afb. 1 (79 %)

¹ Zie:

www.pickelhauben.net/articles/Landsturm.html

De tweede kaart (**afb. 2**) aan Minna Gögel is verzonden door haar broer aan het Oostfront:
 'Liebe Schwester,
 Pakket ontvangen 1/6 blij mee
 Pinksteren zo goed en kwaad als dat
 ging gevierd.
 niet zoals thuis'

Afb. 2c
(100 %)

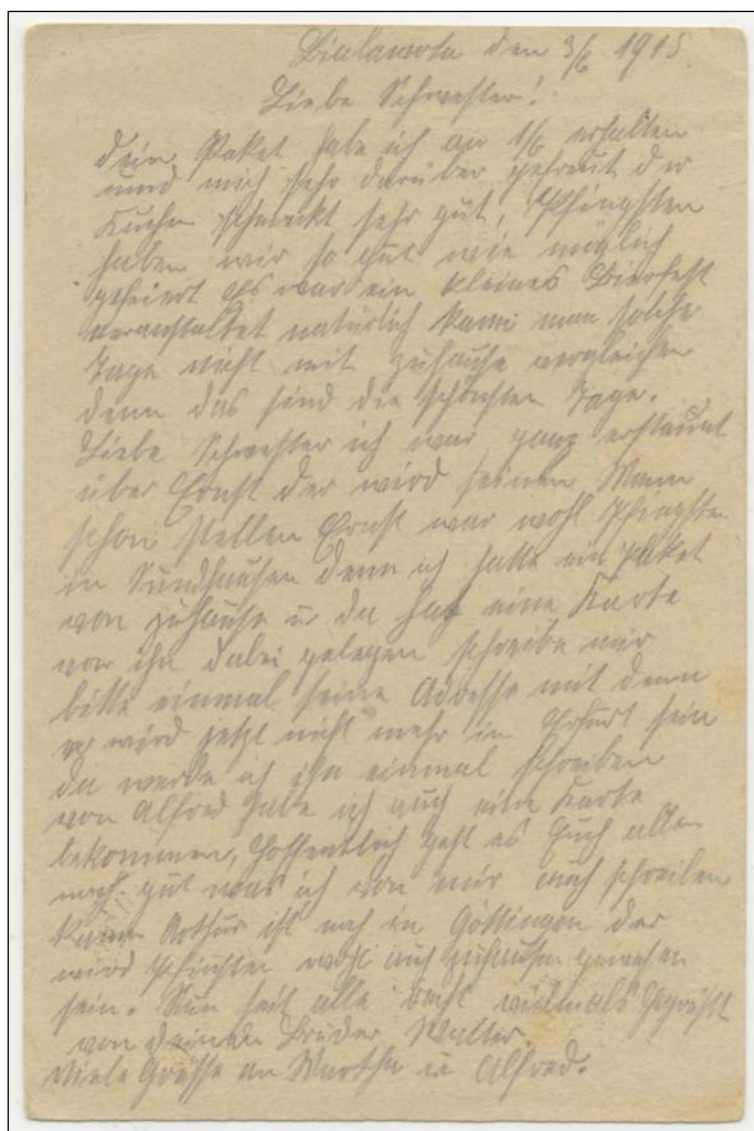
De kaart is verzonden op 3 juni 1915 via het veldpostkantoor van de 76e Reserve-Division.
 Feldpoststationen kunnen op een min of meer vaste plek gevestigd zijn en hebben dan een nummer. Een artikel² van André de Bruin geeft een overzicht van deze Duitse veldpostkantoren in het "Postgebiet Ober Ost" en dit is op dit gebied min of meer mijn 'bijbel'. Behalve de stationaire 'Feldpoststationen' waren er ook mobiele 'Feldpost-Expeditionen' voor het divisieniveau. Daarboven stonden nog 'Feldpostämter'.
 De Feldpost-Expedition (**afb. 2c**) van de 76^e Reserve-Division verhuisde mee met de Divisie.
 Het is dus lastiger om van een poststuk, dat is verzonden via een Feldpost-Expedition, vast te stellen of het in mijn Baltische collectie hoort. Hulp geeft hierbij het handboek van Fugalevičius³: een lijst van Duitse eenheden in Litouwen met periode. De 76e Reserve Division was van april 1915 tot en met juli 1915 in Mariampolė, in Litouwen dus.

² Duitse veldpoststempels tijdens de Eerste Wereldoorlog in het "Postgebiet Ober Ost": een uitdaging voor verzamelaars van de Baltische Staten / André de Bruin. – In: Het Baltische Gebied 2001 ; 38. – p. 34-45.
 Voor Litouwen: Deutsche Feldpost 1915 – 1918 im Gebiet des Militär-gouvernements Litauen / Wolf Röttger. – In: Lituania 2007 ; Nr 28. – p.9-28 en 2008 ; Nr 29/30. – p. 10-24

³ Pašto antspaudai Lietuvoj = P.O. Cancels in Lithuania / V. Fugalevičius second impression, 2 Aufl., 1990. P. 184-185

Afb. 2a (79 %)

Afb. 2b
(100 %)

De 76^e Reserve Divisie hoorde bij het XXXX Reserve Korps en was een onderdeel van het 10^e Leger. De divisie nam deel aan de gevechten om Kaunas en Vilnius. Daarna was deze divisie gevestigd vlakbij Riga (november 1915 tot september 1916). Daarna is de divisie verplaatst naar Roemenie.

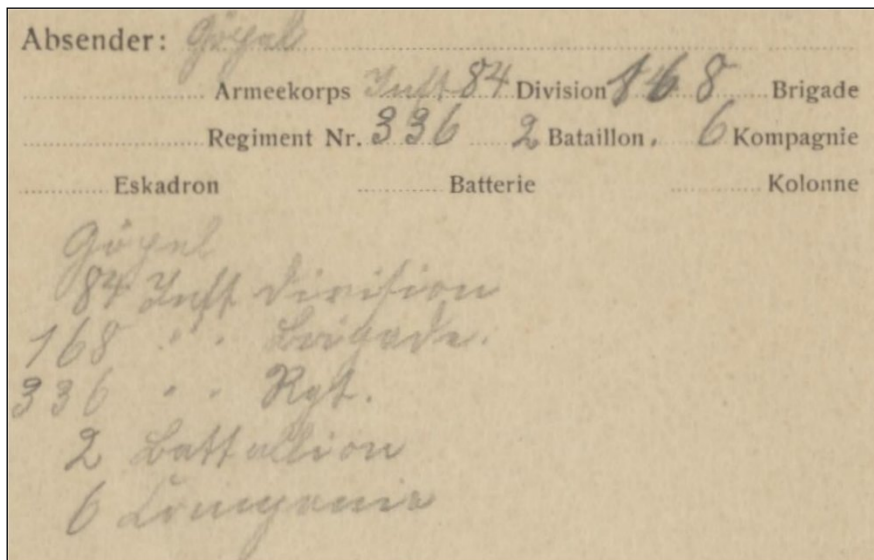
Afb. 2c (100 %)

Veldpostkaarten hebben vaak ook een 'Briefstempel' om aan te geven dat het om portvrije veldpost gaat. In dit 'Briefstempel' is als onderdeel aangegeven: Res. Art. Mun. Kolonne 79. Op internet⁴ zijn gegevens over deze eenheid te vinden. De Reserve-Artillerie-Munitionskolonne Nr 79 is opgesteld op 4.1.1915 en werd mobiel sinds 11.1.1915. Deze eenheid was van maart 1915 tot eind juli 1915 (datum kaart is 3 juni 1915) ondergesteld aan de Res.Mun.Kol.Abtl.76 (76.Res.Div.). Van eind juli 1915 tot december 1916 valt de eenheid onder de 'Staffelsstab 388,389 (van de 76^e Reserve Division).

In de Duitse Wikipedia⁵ is de 76^e Reserve Division uitgebreid beschreven: de eenheden die onderdeel van deze divisie waren en de gevechtshandelingen. Over de periode waarin de kaart verzonden is: 1915 -31 maart tot 20 juli 'Stellungskämpfe zwischen Augustów, Mariampol und Pilwiszki'. Als onderdeel van het 10^e Leger nam de 76^e Reserve Divisie ook deel aan de Slag om Vilnius (9.9.-2.10.1915)

⁴ www.milex.de/forum/andereShow.php?messageNummer=929

⁵ [https://de.wikipedia.org/wiki/76._Reserve-Division_\(Deutsches_Kaiserreich\)](https://de.wikipedia.org/wiki/76._Reserve-Division_(Deutsches_Kaiserreich))

Afb. 3c

De derde kaart naar Coburg is (afb. 3) door de man van Minna verzonden op 23 juni 1915.

Hij geeft bij 'Absender' uitgebreid aan bij welk onderdeel hij nu zit: de 84^e Infanterie Divisie, 168^e Brigade, Regiment 336.

Als we op internet via 'wiki-de.genealogy.net' de 84^e Infanterie Divisie opzoeken, dan komen we bij de 'Untergeordnete Einheiten' de 168^e Infanterie Brigade tegen, en daaronder weer Infanterie-Regiment Nr 336.

De periode, waarin de kaart verzonden is (21 juni 1915) was de 84^e Infanterie Brigade aan het Oostfront tussen Stólniki en Warschau.

Ernst schrijft aan 'Liebe Frau und Kinder' (afb. 3b). Hij geeft niet aan waar hij is:

"Örtlich Kriegsschauplatz" 21.6.1915"

In de text:

Pakket ontvangen. Ze ... 8 dagen Schosila .. nach Erfurt.

De kaart is verzonden via de Feldpost-Expedition van de 38^e Infanterie Division.

Afb. 3d
(100 %)

Ernst zit nu bij het Kgl. Preuss. Landsturm-Bataillon Lauban II.

De kaart gaat naar Coburg 23.6.1915 38. Inf. Div.

Deze Divisie had –in vreedstijd- zijn hoofdkwartier in Erfurt. Tijdens de oorlog werd de divisie vooral in het westen ingezet, maar van september 1914 tot oktober 1915aan het Oostfront ingezet. Tot 3 juli naam de divisie deel aan de slag aan de Rawka-Bzura. De Rawka is een rivier in mid-den Polen, een zijrivier van de Bzura.

Afb. 3e
(100 %)

Het Briefstempel is helaas wat onduidelijk: Kgl. Preuss. Landsturm-Bataillon Lauban II

Op de vierde kaart (**afb. 4**) staat een duidelijk Briefstempel van Kgl. Preuss. Landsturm-Bataillon Lauban III.

Op internet is bij de site www.milex.de⁶ een forum over Einheiten (1914-18) informatie van U. Kloth hierover.

Regiment 336 ontstond in juni 1915 en was samengesteld uit:

- Landsturm Inf. Btl. Neusalz (V.33)
- 3. Landsturm Inf. Btl. Lauban (V.29)

Afb. 4c
(100 %)

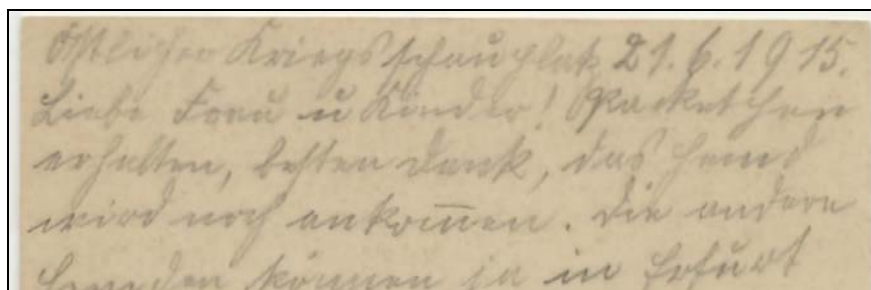
- 1.Ers.-Btl. Reserve Infanterie Regiment.

De 84^e Infanterie Divisie bestond vanaf juni 1915 uit de 167^e Infanterie Brigade met de Infanterie Regimenten 333 en 334, en de 168^e Infanterie Brigade met Infanterie Regiment 335 en 336. Verder hoorden nog wat losse eenheden bij deze Infanterie Divisie.

De kaart is op 25.6.15 verzonden naar Minna Gögel in Coburg via Feldpoststation 115. De afzender is Gögel 84 Inf. Div / 168 Brigade / 336 Regt. / 2 Bataillon / 6 Comp, Ernst dus.

Afb. 3a (81 %)

Afb. 3b (122 %)

Afb. 4a (82 %)

⁶ www.milex.de/forum/einheitenShow.php?messageNummer=1049

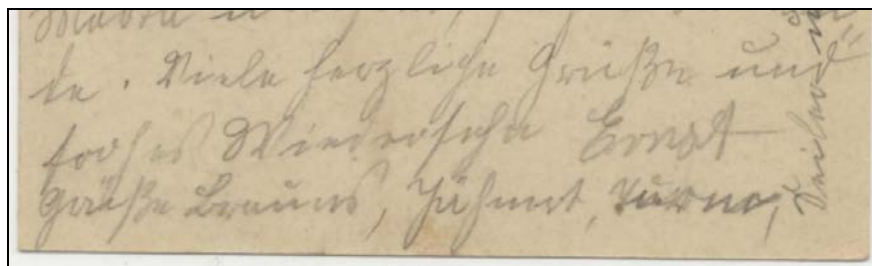
Ernst schrijft de kaart op 22 juni 1915:
 “Östlicher kriegsschauplatz”. 22.6.
 1916
 Liebe Frau und Kinder
 van Ernst.
 Bedankt. Paket (kam, chocolade etc.)
 Toestand vader slecht “der Liebe Gott
 moge doch helfen”
 Dasz nicht so lange dauert um ihm
 von seinem Leiden erlösen.”

De laatste kaart (**afb. 5**) is verzonden
 28 juni 1915.
 Als Absender wordt weer opgegeven:
 Gögel 84 Inf. Div / 168 Brigade / 336
 Regt. / 2 Bataillon / 6 Comp, Ernst
 dus, aan vrouw en kinderen.
 De kaart is verzonden via het veld-
 poststation van de Et. Insp. 9 Armee

Afb. 4c
 (100 %)

Ernst:
 ”Östliche Kriegsschauplatz 27.6.1915
 Heeft ‘het’ ontvangen.”

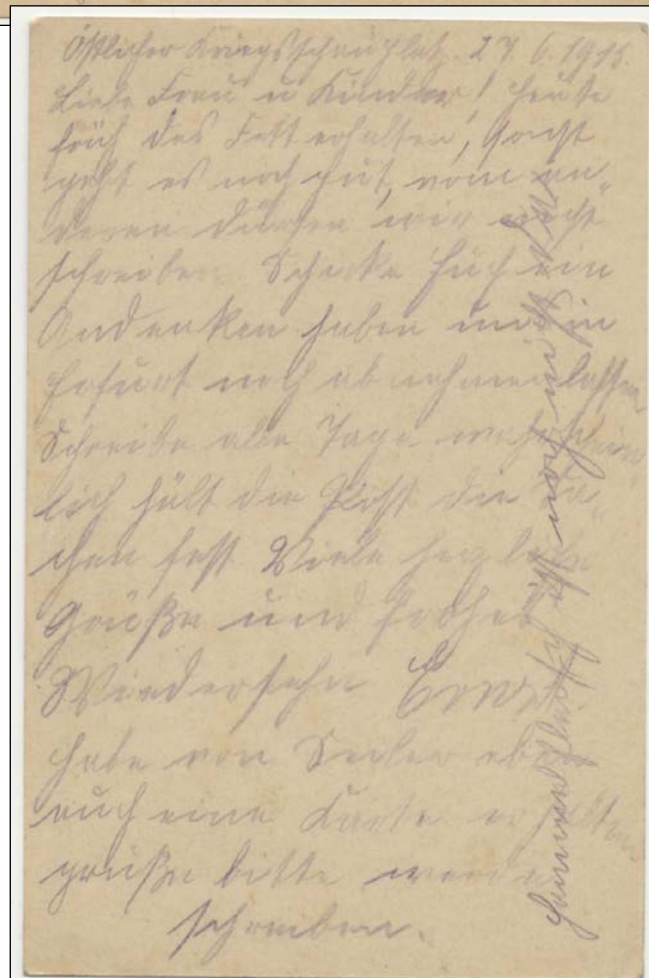

Afb. 4b (124 %)
 Groeten van Ernst.

Afb. 5a (80 %)

Afb. 5b (90 %)

DE SCHRIJFWEDSTRIJD 2 : DONKERBRUINE DRANKSMOKKEL, JÄGERMEISTER TEGEN RĪGAS BALZAMS

L.V. Rijnwijn

De frankering van de brief uit 1938 met een Duitse en een Letse postzegel, de laatste ook nog op de kop geplakt, doet vermoeden dat de afzender er met zijn gedachten niet helemaal bij was. Was hij onderweg en wist hij niet meer waar hij was?

Had hij te veel gedronken, mogelijk van zijn eigen handel? Niets is minder waar. Alles op en aan deze enveloppe is doordacht en heeft een betekenis. Hier is namelijk sprake van een zogenaamde “smokkelbrief”. In de filatelistische literatuur komt u deze term niet tegen, zo zeldzaam zijn ze. Smokkelaars doen zaken die het daglicht niet kunnen velen, ze schrijven nooit iets op en wissen hun sporen en mogelijke bewijzen. Letterlijk en figuurlijk. Als ze al iets op papier zetten wordt dat na gedane zaken vernietigd.

Eerst kijken we naar de geadresseerde: “Kreissjägermeisster Karl Snehtlage, Rittergut Borntin in het district Neustettin in Hinterpommern”. Historisch onderzoek toont aan dat er voor de Tweede Wereldoorlog inderdaad een Rittergut Borntin in het oosten van Pommern lag en dat het landgoed in bezit was van de familie Snethlage. Op het landgoed hield men zich bezig met melk en zuivel, werden stenen en dakpannen gebakken en werd brandewijn gestookt. Dat laatste lijkt onbelangrijk, maar is dat geenszins, zoals zal blijken. Dat Karl Snethlage Jägermeister zou zijn geweest voor het gehele district heb ik nergens teruggevonden. Ik vermoed daarom dat we hier te maken hebben met een schuiltitel. Karl hield zich in werkelijkheid bezig met heel andere zaken, ook dat zal nog blijken. Natuurlijk is het ook u opgevallen dat in de adressering twee schrijffouten zijn gemaakt: de dubbele s in Jägermeister en de omgekeerde th in de familienaam. Toch niet helemaal nuchter?

De brief werd door de Duitse post afgestempeld in Deutsch Eylau, een stadje in het uiterste westen van

Oost-Pruisen, bijna op de grens met Polen. Deutsch Eylau en Borntin liggen hemelsbreed ongeveer 200 km van elkaar verwijderd. Niet al te ver, maar van elkaar gescheiden door de Poolse Corridor. Het verkeer tussen Pommern en Oost-Pruisen werd aanzienlijk gehinderd door zeer strenge Poolse persoonscontroles, in extreme vorm bijvoorbeeld door de blinding van spoorwegwagons. Het moge duidelijk zijn dat in het vijandige grensgebied tussen Duitsland en Polen sprake was van een waar smokkelparadijs.

Bij de landhervormingen in 1920 kwam door onteigening een einde aan het eeuwenoude grootgrondbezit van de Duitsbaltische landadel in Letland. Vele Duitsbaltische adellijke families verlieten daarop het land; wie bleef restte een karig leven met een “moestuin” op een niet te onderhouden landgoed. Het zou mij niet verbazen als de bewoners van “Rittergut Borntin” nostalgische herinneringen hadden aan het goede leven in het Letland van weleer en dat daarbij een slok Rīgas Balzams goed smaakte.

Het verhaal van de smokkelbrief. Al rond 1925 werd een smokkelroute georganiseerd tussen Letland en Duitsland. Rīgas Balzams vanuit Letland naar Duitsland, Jägermeister als retour. Door de vele verlaten zandwegen en dichte bossen in Letland, Litouwen en Oost-Pruisen ondervonden de smokkelaars in die gebieden nauwelijks problemen. Bovendien deed menig douanier voor een fles kruidendrank graag een oogje dicht. Het grote probleem voor de smokkelaars vormden de grenzen van de Poolse Corridor, daar werd scherp gecontroleerd en werden zeker geen oogjes toegedaan.

Het risico op in beslagname was er groot, met alle vervelende gevolgen voor de smokkelaars van dien. Deutsch Eylau vormde het middelpunt van de smokkelactiviteiten: aangevoerde waren werden er tijdelijk opgeslagen en herverdeeld over de geronseelde smokkelaars. Dat waren over het algemeen seizoenarbeiders die de illegale drank verstopten in hun grote veldflessen en in een soort estafette door de Corridor brachten. Uiteindelijk werd alle drank weer verzameld op Rittergut Borntin waar Jägermeister Snethlage de aan- en afgevoerde liters alcohol nauwkeurig registreerde. Of hij die versneed met de door hem gestookte brandewijn is nooit aangetoond. De beide kruidenbitters voldeden niet alleen aan de behoefte aan een drankje uit goede, oude tijden. Ze brachten de verarmde landadel ook enige extra inkomsten.

Bij het smokkeltransport van een aantal flessen Balzams uit Letland werd een blanco enveloppe als een soort vrachtbrief meegegeven. De waarde van de Letse zegel vormde de code die aangaf hoeveel flessen de partij smokkelwaar omvatte. In dit geval $5 \times 5 = 25$ flessen. In Deutsch Eylau plakte de tussenpersoon een zegel van 10 Pfennig op de brief om die per post door de Corridor te verzenden. Hij wist dat hij onderfrankeerde, maar ook hier is sprake van een code: 10 is het dubbele van 5. Dat betekende dat Jägermeister Snethlage het dubbele aantal flessen Jägermeister naar Letland moest terugsturen.

Zoals ik al zei, alles goed doordacht.

◀

VLIEGERS EN VliegTUIGEN ROND DE AFRIKA-VLUCHT, 1933

Frits Gerdessen

Hoewel het behoorde tot het koninkrijk Polen, kon de hertog een zeer zelfstandige koers varen. In het midden van de 17de eeuw maakte Koerland onder hertog Jacob Kettler (1642-1682) een bloeitijd door. In 1642 beschikte Koerland over 10 oorlogsschepen en 14 koopvaarders. Tijdens Jacobs regering werden op zijn werf in Windau (Ventspils) 44 oorlogsschepen en 79 koopvaarders gebouwd. Jacob richtte verder ca 70 bedrijven op, deels ter ondersteuning van de scheepsbouw (zagerijen, teerfabrieken, smederijen, een kruutmolen, wapenfabrieken enz.), maar o.a. ook glasfabrieken. De handel werd sterk uitgebreid en met de nieuwe handelsvloot zag Jacob kans het monopolie van de Nederlanders in de Oostzee flink te dwarsbomen.

Jacob trachtte ook koloniën te verwerven en zo vestigden Koerlanders zich in 1651 in Gambia in West-Afrika en op het West-Indische eiland Tobago. De hoofdstad van het tegenwoordige Gambia, Banjul, is destijds door de Koerlanders gesticht. Ondanks neutraliteitsverdragen met diverse landen, zag Jacob geen kans om buiten de oorlogen in het Baltische gebied te blijven. In 1657 koos hij de zijde van Polen in de Pools-Zweedse oorlog (1655-1660) en dat kwam hem en Koerland duur te staan. In de nacht van 28 op 29 september 1658 overvielen Zweedse troepen het hertogelijk slot in Mitau (Jelgava) en namen Jacob gevangen. Hij kwam weer vrij met de vrede van Oliva in 1660. Toen hij terugkeerde lag Koerland in puin, waren de buitenlandse vaklieden verdwenen en bleken de vloot en de koloniën verloren. Hoewel Jacob de wederopbouw krachtig ter hand nam, bereikte Koerland de eerdere bloei niet meer.

Het westelijke Letse landsdeel Kurzeme en Zemgale, het gebied ten zuiden van de Daugava, vormden vanaf 1561 tot aan de laatste Poolse deling in 1795 het hertogdom Koerland.

Afb. 1a

Voor- en achterzijde van een lidmaatschapskaart van de Latvijas Aeroklubs uit 1936.

De contributiezegels tonen aan dat ook in 1937, 1938 en 1939 contributie werd betaald, in 1940 niet meer. Aangenomen mag worden dat de vereniging tijdens de sovjetbezetting werd ontbonden.

Afb. 1b

In het zelfstandige Letland was men de koloniale aspiraties van het hertogdom Koerland niet vergeten. Dat kwam ondermeer tot uiting in het plan een vlucht naar Gambia te maken. De eerste vlucht, door Nikolajs Pūliņš en Rūdolfs Celms in 1933, mislukte, maar enkele jaren later wist Herberts Cukurs het doel te bereiken.

Nikolajs Pūliņš (Talsi, 1901-1979, Zweden).

Pūliņš had tijdens de onafhankelijkheidsoorlog in het Letse leger gevochten en ontving daarvoor het Lāčplēsis-kruis. Daarna werd hij vertegenwoordiger bij een rubberfabriek. Hij wilde vlieger worden en kocht in 1923 een 25 pk Anzani motor en moest vervolgens uitzoeken hoe hij daarmee een eigen vliegtuig kon (laten) bouwen.

Hij kwam in contact met Rūdolfs Vītols, die bij Arsenals werkte, de militaire reparatiewerkplaats. Vītols ontwierp een kleine tweedekker (spanwijdte 5,80 m) en deze werd gebouwd met behulp van Jānis Knauke, een ervaren houtbewerker. In 1924 werd het toestelletje, de P-1 Sprīdītis (Klein Duimpje) ingevlogen door sergeant Gustavs Lazdins¹.

Het toestelletje vloog goed, maar toen Lazdins een demonstratie van een Gourdou-Lesurre jager had gezien, ging hij met de Sprīdītis stunts en verongelukte. Hij kwam er met wat schrammen vanaf, maar het vliegtuig was er slecht aan toe.

Het ongeluk betekende het einde van Lazdins' carrière in de luchtvaart.

Het gevolg was dat Pūliņš nog niet kon leren vliegen. Hij ontmoette echter een student werktuigbouw, Kārlis Irbītis. Deze maakte een nieuw ontwerp op basis van de Sprīdītis, nu een hoogdekker. Deze P-2 (Sprīdītis II) werd op 13 juli 1925 ingevlogen door sergeant. Frīcis Sprōģis.

¹ Sgt. Lazdins was een uiterst bekwaame vliegtuigmaker, wiens werk tijdens de onafhankelijkheidsoorlog allerwegen werd geroemd. Toen hij nog vliegtuigmaker was had hij een vlucht met een 12Strutter gemaakt, die goed af liep. Eenmaal vlieger, bleek hij een waaghals. Hij kraakte de enige inzetbare Nieuport jager in een hooiberg, en daarmee zijn reputatie als vlieger.

Foto 1

Op dezelfde dag moest Irbītis op de Technische Hogeschool zijn eindexamenproject verdedigen. Hij slaagde, net als zijn vliegtuig. Het toestel kreeg ook het typenummer I-1, voor Irbītis.

Hierna ontwierp Irbītis voor Pūliņš de P-3 (I-2) Ikars, een tweezitter. Pūliņš was intussen bezig met vlieglessen en zijn lessen werden voortgezet op de P-3.

Tenslotte kreeg hij les op de militaire vliedschool en behaalde het Letse sportvliegerbrevet nr. 1 in 1926. De Ikars werd geregistreerd als YL-AAA. Na zijn afstuderen volbracht Irbītis zijn militaire dienstplicht als vliegtuigmaker bij het Aviācijas Pulks (luchtvaartregiment), waarna hij bij de vliegtuigbouwafdeling van A.S. Chr. Backman ging werken.

Intussen hadden ontevreden leden van de Latvijas Aeroklubs (LAK)² in 1928 Lidotāju Biedrība (LB – vliegersvereniging) opgericht (**afb. 1a en 1b**).

De vliegtuigbouwers Pūliņš en Herberts Cukurs waren ook hier niet tevreden mee en richtten Sporta Lidotāju Biedrība (Sportvliegersvereniging) op. Omdat Cukurs te overheersend werd, trok Pūliņš zich terug. In het najaar van 1932 richtte hij met enkele vrienden Aviācijas Veicināšanas Biedrība (luchtvaartondersteuningsvereniging) op. De bedoeling

hiervan was om een voorgenomen vlucht van Pūliņš en Rūdolfs Celms naar Gambia te financieren.

In 1932 werd Pūliņš lid van de Aizsargu Aviācija (AA). De op 8 aug. 1932 opgerichte AA was de luchtvaartafdeling van de Aizsargi, de Nationale Garde. De leden brachten

hun eigen vliegtuigen mee, Pūliņš zijn I-5 Ikars, die hij later aan de AA verkocht. Irbītis had op dit toestel zijn vliegbrevet behaald.

Voor de langeafstandsvlucht naar Gambia was een nieuw vliegtuig nodig. Dat werd de ook weer door Irbītis ontworpen I-6 Gambija.

Het toestel werd zoals gewoonlijk in vrije tijd ontworpen en gebouwd in de orgelfabriek waar Jānis Knauke nu werkte. Ook werkten enkele vliegtuigmakers van het Aviācijas Pulks aan het toestel. Er was tijdsdruk, want Pūliņš en Celms wilden vertrekken op 28 mei 1933, tijdens de jaarlijkse luchtvaartdag van het Aviācijas Pulks. De Gambija, met de registratie YL-AAH, kon inderdaad op die dag vertrekken. Na toespraken van o.a. generaal Balodis, de Minister van Defensie, steeg het toestel op voor de eerste etappe naar Danzig. Op de foto staan als 3de en 4de van links Maiga en Nikolajs Pūliņš (**foto 1**).

² LAK - Latvijas Aeroklubs werd in 1920 opgericht door Kārlis Viziņš.

Foto 2

Foto 3

Foto 4

Afb. 2

Met het vliegtuig van de Afrika-vlucht vervoerde kaart van RIGA naar RUMELANGE in Luxemburg. Dagtekeningstempel RIGA-LIDPASTS B, 28. 5. 33. Na het neerstorten van het toestel werd de geborgen post naar Berlijn gebracht en van daar verder vervoerd. In dit geval per vliegtuig van BERLIJN naar KEULEN: "Mit Luftpost befördert Köln 2". Op 1 juni bereikte de kaart RUMELANGE.

De volgende dag kwam er slecht nieuws. Op weg van Danzig naar Berlijn was de Gambija neergestort en vernield. Pūliņš en Čelms kwamen er goed af (**foto 3**). Het wrak kwam terug naar Letland. Er ontstond wrijving tussen de betrokkenen en Aviācijas Veicināšanas Biedrība werd opgeheven.

Voor de vlucht naar Gambia werden speciale postzegels uitgegeven. De Litouws/Amerikaanse postzegelhandelaar Lissiuk bood aan de tocht te financieren op voorwaarde dat een speciale serie postzegels met opdruk LATVIJA-AFRIKA zou worden uitgegeven. Hij zou het merendeel van deze postzegels ontvangen. President

Bangerskis bewerkte het Ministerie van Transport om deze serie uit te geven. Hiermee werd de bouw van het vliegtuig bekostigd.

Van de oplage verscheen slechts een zeer gering aantal zegels aan het loket van het hoofdpstkantoor in Riga. Terwijl de nominale waarde van de zegels 2 Lats bedroeg, werden de

zegels enige dagen later voor 100 Lats door de handel aangeboden. Op de vlucht werden niet alleen enveloppen gefrankeerd met LATVIJA-AFRIKA opdrukzegels meegenomen, ook met andere zegels gefrankeerde poststukken begonnen aan de lange tocht die eindigde bij Neustettin, zo'n 120 km voor Berlijn (**afb. 2**).

Nadat Pūliņš van zijn ongeval was gekomen, dacht hij aan een volgend toestel. Met gebruikmaking van onderdelen van de Gambija werd de I-7 Zilais Putns (Blauwe Vogel) gebouwd. Deze ging in 1934 verloren toen Pūliņš er mee stuntte. Vervolgens ontwierp Irbītis voor hem de I-8. Hiermee maakte Pūliņš een noodlanding in de Sovjet-Unie. De Russen lieten hem snel vrij, met zijn vliegtuig.

Hierna verkocht hij het toestel aan de LAK. Hij bleef nog enige tijd vliegen bij de Aiszargi, maar had er geen plezier meer in, omdat zijn prestaties als eerste Letse sportvlieger niet erg erkend en gewaardeerd werden. Hij kwam na de oorlog met zijn vrouw in Zweden terecht waar hij op 23 maart 1979 overleed.

Kārlis Irbītis (Lade, 1904 - 1997, Canada).

Zoals uit het voorgaande blijkt, had Kārlis Irbītis (**foto 2**) een werkzaam aandeel in het werk van Pūliņš en andere zelfbouwers. Zijn werk vormt een apart hoofdstuk in de Letse vliegtuigbouw.

Irbītis kwam na het faillissement van Backman AS in dienst van VEF (Valsts Elektrotehniskā Fabrika) in Riga. (**afb. 3**). Daar stelde hij in 1935 voor een afdeling vliegtuigbouw te beginnen. Dat voorstel werd aanvaard en tot 1940 produceerde VEF de Irbītis ontwerpen I-11 t/m I-18. Irbītis kwam tijdens de sovjetbezetting in 1940-41 in aanmerking voor deportatie, maar werd gered door de Duitse inval. Hij werkte later in Duitsland en emigreerde tenslotte met zijn vrouw naar Canada, waar hij bij Canadair werkte. In 1986 verscheen zijn boek "Of Struggle and Flight" over de Letse luchtvaart tot 1940 en zijn werkzaamheden bij Canadair. Adolfs Irbītis (Riga, 1910- 1983, Riga), broer van Kārlis, ontwierp het

Afb. 3

Foto 5

beeldmerk voor de door VEF geproduceerde Minox camera en in 1934 het VEF logo. Op de vliegtuigen was "Riga" vervangen door het typenummer.

Herberts Cukurs (Liepāja, 1900-1965, Montevideo)

Cukurs (**foto 4**) begon zijn vliegerloopbaan bij het Aviācijas Pulks in 1921, maar na enkele jaren stapte hij over naar de marine. In 1923 begon hij in zijn vrije tijd een licht vliegtuig te bouwen. Deze C-1 was eigenlijk een zweefvliegtuig met motor (988 cc Harley Davidson). Na zijn overplaatsing voltooide hij het toestel in Liepāja en maakte er heel wat vluchten mee. Cukurs leende tenslotte zijn C-1 aan zijn collega Kārlis Konstants, die er een 25 pk Anzani in plaatste, waarna het toestel C-2 werd genoemd.

Nu begon Cukurs aan een tweezitter, de C-3. Wegens geldgebrek schoot hij echter niet erg op en hij werd uit de marine ontslagen op beschuldiging van dranksmokkel. Samen met Pūliņš

en Konstants vormde hij een luchtvaartclub.

Het drietal huurde een ruimte in Riga, waar elk aan zijn toestel kon werken. Het geld voor de C-3 kwam tenslotte van een student, Jānis Feizaks. Diens vader was vishandelaar en Cukurs ging nu ook in de vishandel, hetgeen redelijk lucratief bleek. Cukurs wist een 80 pk Renault los te krijgen bij het Aviācijas Pulks en hiermee maakte de C-3 in 1931 de eerste vlucht.

Het toestel werd ingeschreven als YL-AAB (**foto 5**). Kārlis Irbītis was Cukurs' eerste passagier. Cukurs gaf vliegles aan Feizaks op de C-3, maar liet hem solo op de C-2. Feizaks stortte neer en kwam om, op 15 april 1932. Velen gaven Cukurs de schuld. Nadat de vlucht van Pūliņš en Celms naar Gambia was mislukt, maakte Cukurs hier werk van. De C-3 werd tot eenzitter verbouwd en Kurzemes Hercogiene (Hertogin van Koerland) gedoopt. Cukurs kreeg steun van een dagblad en vertrok op 28 augustus 1933. Het werd, o.a. door motorstoringsen, een avontuurlijke reis. Op 3 november landde Cukurs in Gambia, waar de motor werd vervangen door een Gipsy Major. Begin 1934 was hij

terug in Riga, werd bejubeld en weer toegelaten tot het Aviācijas Pulks, in de rang van kapitein. Men kon blijkbaar niet meer om hem heen.

Met in zijn achterhoofd een nieuwe langeafstandsvlucht begon Cukurs aan een nieuw toestel. Dit toestel, de C-6, was gereed in 1936 en kreeg de registratie YL-ABA en de naam Trīs Zvaigznes (Drie sterren). In 1936-1937 maakte hij er een vlucht mee naar Tokio en werd bij terugkeer wederom bejubeld (**foto 6**).

Deze roem zette hem aan tot het schrijven van een roman over een ondernemende Letse vlieger, die grote plannen had voor de landsverdediging: een bouwprogramma voor kleine militaire vliegtuigen. Cukurs was allerm minst bescheiden. Het verhaal verscheen als feuilleton in een krant. Toen het was voltooid, bracht Cukurs het geschrevene in praktijk. Hij verbouwde de C-6 tot duikbommenwerper (C-6bis), met een sterkere motor en een bommenrek. Ook de inbouw van 2 mitrailleurs was voorzien. De C-6bis werd begin juni 1940 tot volle tevredenheid door het Aviācijas Pulks beproefd en een bestelling van 10 stuks werd voorbereid. Echter, terwijl Cukurs voorbereidingen voor de productie trof, werd Letland door de Russen bezet. Ook nu had Cukurs nog hoop op de bouw, maar de Russen hadden geen belangstelling.

Foto 6

Tijdens de Duitse bezetting maakte Cukurs deel uit van het beruchte Arājs Kommando en was als zodanig betrokken bij moordpartijen op Joden in Letland. Hij wist later naar Brazilië te ontkomen, waar hij in kano's handelde en tenslotte een rondvluchtbedrijf had. Vanwege zijn rol in de oorlog werd Cukurs in 1965 in Montevideo door de Mossad geliquideerd.

◀

Bronnen:

Kārlis Irbītis: "Of Struggle and Flight", Canada's Wings, Stittsville, Ontario, Canada.

www.latvianaviation.com

Harry v. Hofmann: "Lettland – Handbuch, Die Briefmarken in Latwährung 1923-1940", pagina 144 e.v,

SCHRIJFWEDSTRIJD 2 : HET WAS WARM....

Olav Petri

Het was warm die dag in Letland. De zomer was op 29 juni 1938 op volle kracht bezig om tot een apotheose te komen van trillende lucht, zoete geuren, slaperig makend gezoem en aangename vogelzang. In de schaduw van een bomengroep was het wel goed toeven.

Een glas verkoelende kwast was een half uur eerder door een bediende met vermoeide tred vanuit de keuken als verversing naar de landheer gebracht. De afzender van het afgebeelde poststuk had op een brief zitten zwoegen naar Duitsland. Zittend in het prieel van zijn landgoed sloot hij de enveloppe en pakte een handbel van de tafel. Schel klonk het geluid ervan over het gazon. Vanuit het landhuis slofte sloom een bediende naar buiten. "Deze brief moet nog vandaag met de post mee, Karlis", kreeg hij te horen. "Doe er een postzegel op en rep je, de brievenbus in het dorp wordt straks geleegd." De werknemer gaf een onduidelijk antwoord en begaf zich naar binnen. In een lade van de lange tafel lagen enveloppen en postzegels. Zonder duidelijke tekenen van werklust te vertonen pakte hij een zegel, plakte die op de enveloppe en liep over de oprijlaan naar het dorp. De brief ging nog mee met de avondpost. De beampte was die dag niet overijverig. Van stempelen bij 35 graden Celsius kun je erg moe worden. En daarmee is opdracht 1 van deze schrijfwedstrijd vervuld.

In Deutsch-Eylau had een verfrissende onweersbui de hitte verdreven en de wakkere postbeampte zag het meteen al. Vijf santimi groen was niet de waarde waarmee je een brief naar het buitenland kon verzenden, dat wil zeggen, dat kon wel, maar er hing een prijskaartje aan. Immers, de ontvanger kreeg van de Reichspost het dringende verzoek om het ontbrekende porto te betalen. Uiteraard verdubbeld in verband met de tegenwoordig servicekosten genoemde postale handelingen. Die waren niet gering, want via de goudstandaard moest berekend worden hoe het allemaal financieel uit zou pakken. In blauw gaf hij aan dat er betaald moest worden, met een

Landgoed Borntin

rood stempel waarom. Tien rijkspenningen waren te voldoen, bijgeplakt in de vorm van een Hindenburgzegel. Voor filatelisten valt te vrezen dat dit er een is met swastika watermerk in de gebruikelijke stand, leuker was dan de versie met omgekeerde swastika bij deze nominale waarde geweest. Ook opdracht 2 is hiermee uitgevoerd. En dan opdracht 3. Daarvoor moeten we een atlas erbij halen. De brief kreeg als afstempeling Deutsch Eylau. Hij moest naar het riddergoed Borntin, Kreis Neustettin, Neupommern, Bad Solzinland. Dat is een hele weg die te gaan was. Was dat wel de moeite waard? De adressering wekt de indruk dat we met beoefenaars van een sport te maken hebben die in sommige kringen erg populair is en die in dergelijke kringen vanouds beoefend wordt. Ooit was dit een van de weinige sporten die de adel beoefende, daarbij bijgestaan door een enorme hoeveelheid

min of meer horige mensen. Door de uitvinding van het mobieltje is die menigte niet meer nodig, het hoorngechal dient nu uitsluitend voor het vermaak en de traditie.

Wie denkt dat daarmee het "jägermeister"-gegeven van deze brief volledig verwerkt is, heeft het mis. In tijden die nu voorbij zijn, plachten jagermeesters er neveninkomsten op na te houden, een vorm van inkomen die door de inkomstenbelasting geheel in onbruik is geraakt. Ze produceerden een drankje dat hun naam droeg. De afzender van de brief beoogde dan ook gewoon een bestelling te plaatsen van dit drankje dat hij als oude baron volop nodig zou hebben zodra de zomer voorbij was en de evers alert waren op de eerste geluiden van de herfst. En daarmee heb ik opdracht 3 eveneens vervuld. Wellicht bestaat de prijs uit een origineel drankje, gestookt in Kreis Neustettin?

◀

POSTCODES OP DE 'LITOUWSE' SOVJET-ENVELOPPEN

Jan Kaptein,

**Het stempel op de brief hieronder doet een oproep om de postcodes te gebruiken.
Door de grote hoeveelheid post in de Sovjet-Unie wilde de post de sortering automatiseren.**

De eerste postcodes

De oudste postcodes in de Sovjet-Unie bestonden uit een Cyrillische letter met een getal¹. Tussen 1963 -1967 werden fluorescerende zegels uitgegeven: bepaalde vlakken op deze zegels waren fluorescerend. Deze zegels waren nodig voor de automatische sorteermachine. In April 1969 werd daarom ook de 4 kopeken zegel op fluorescerend papier gedrukt. Begin 1971 werd de codering, de postcodes ingevoerd.

De 6-cijferige codes

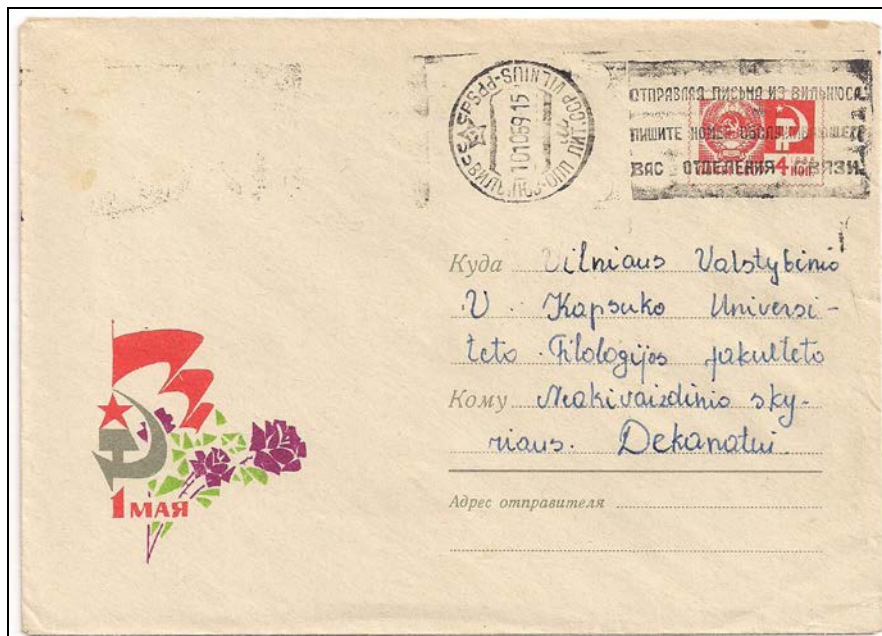
De codes zijn als raster voorgedrukt op de postwaardestukken bestaan uit 6 cijfers. De eerste drie cijfers geven een grote stad, Oblast (provincie), Krai (regio), een autonome republiek of kleine unierepubliek aan. Het vierde cijfer geeft de zone binnen de Oblast (10 zones dus) aan. Het vijfde cijfer geeft de sector binnen een zone aan (10 dus) en het zesde cijfer een postdienstpunt. De laatste drie cijfers geven dus de plaats aan, maar bij de grote steden de postkantoren.

De Litouwse postcodes beginnen met 232000 [=Vilnius]². Kaunas heeft 233000.

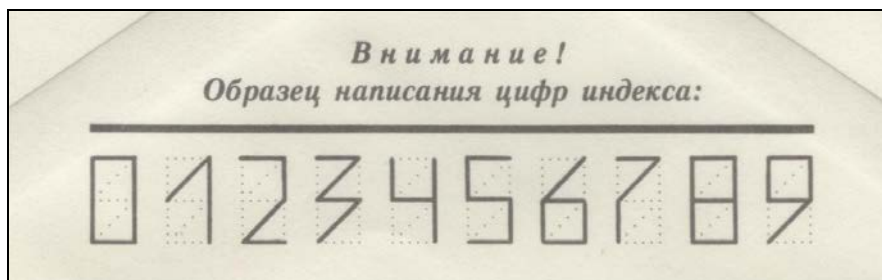
Op de klep (afb. 2) van de postwaardestukken wordt ook aangegeven op welke manier de cijfers moeten worden geschreven in het raster op de voorzijde.

¹ Over de Sovjet postautomatisering: Die Geschichte der russischen Post / von T.T. Rutkowska. - In: ZfRSP 1985 ; Heft 38. - S. 23-40

² Een overzicht van de codes in: Es muss nicht immer Alt-Russland sein - Postleitzahlen in der UdSSR / von Horst Schmenhel. - In: ZfRSP 1985 ; Heft 39. - S. 55-59
De Estse SSR: codes beginnen met 200. De Letse codes beginnen met 226.

Afb. 1a (60 %)
Postwaardestuk, verzonden 10 oktober 1969, met het stempel: "Als U brieven uit Vilnius verzendt noteer dan het nummer van het postkantoor (postcodenummer), dat U bedient"

Afb. 2 (110 %)
LET OP!
Schrijfwijze van postcodecijfers

Het op deze manier invullen – de lijntjes en diagonalen gebruiken- heeft te maken met het leesapparaat (afb. 3). Het raster van de zes cijfers bestaat uit twee blokjes met een diagonaal boven elkaar voor elk cijfer. Het leesapparaat ziet de startmarkering voor de cijfers en de centreringmarkeringen boven de cijfers. En dan:

- De horizontale lijntjes worden onderscheiden en in een videosignaal omgezet
- De diagonale lijnen (van linksonder naar rechtsboven) worden onderscheiden
- De verticale lijntjes worden onderscheiden

Hiermee kunnen dan de cijfers herkend worden en kan er verder gesorteerd worden.

Deze 'simpele' OCR - Optical Character Recognition-readers voor handgeschreven codes in een matrix werd buiten de Sovjet-Unie ook veel gebruikt in Japan en het oosten. De eerste succesvolle OCR-reader voor gewoon getypte of gedrukte adressen kwam in 1978 in Duitsland in gebruik.

Om alles goed te laten werken moeten de enveloppen- postwaardestukken gestandaardiseerd zijn: de envelop 155-160 mm x 110-115 mm en de briefkaarten (en ansichtkaarten-postwaardestuk) 145-150mm x 110-115 mm.

De rasters op de voorzijde zijn er in verschillende types en Michel gebruikt deze types bij de catalogisering.

De site LituanicaOnStamps³ geeft een overzicht van de Sovjet enveloppen - postwaardestukken- met een Litouws thema. De eerste envelop met postcodeverschijnt in 1970 (afb. 4).

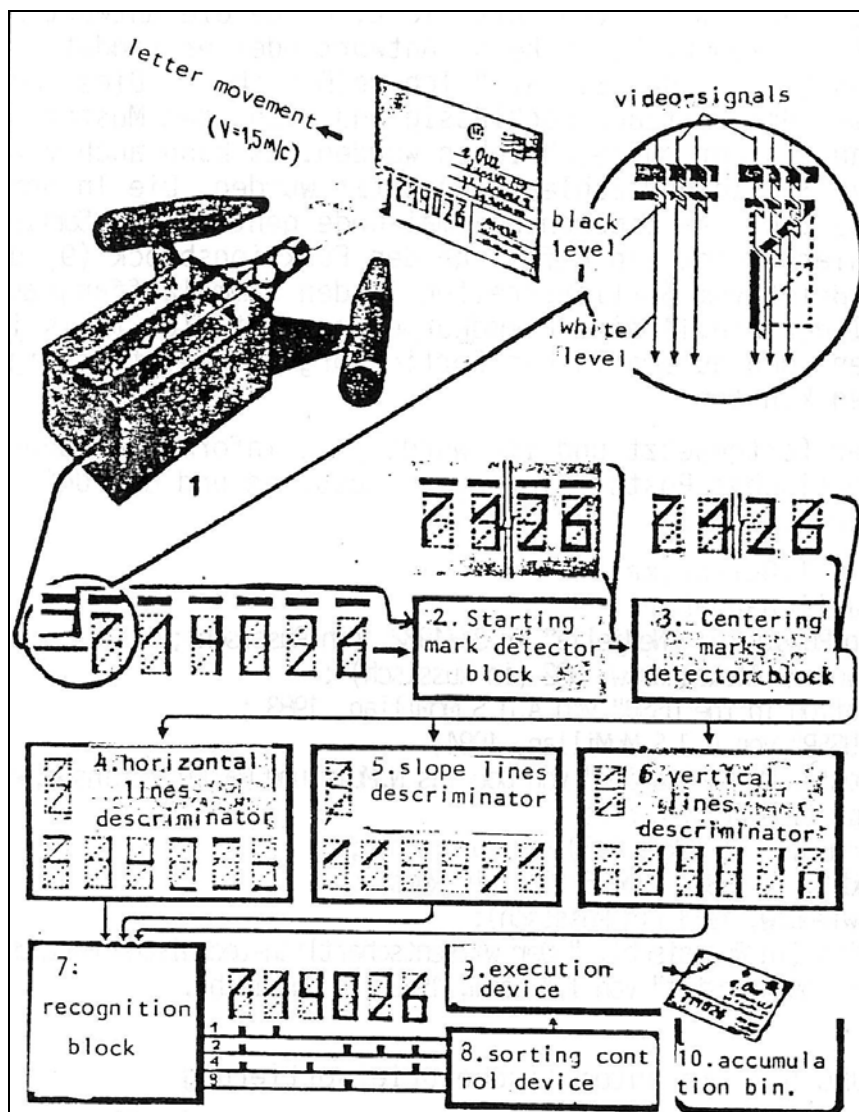
Op deze envelop is het eerste type postcode-raster te zien. Dit type heeft de eerste twee balkjes –het 'start-teken'- iets hoger geplaatst.

De postcodes voor Litouwen kunnen beginnen met 232, 233 en 234. De schrijver van de envelop hiernaast had wat moeite met het invullen.

Afb. 4a (75 %)

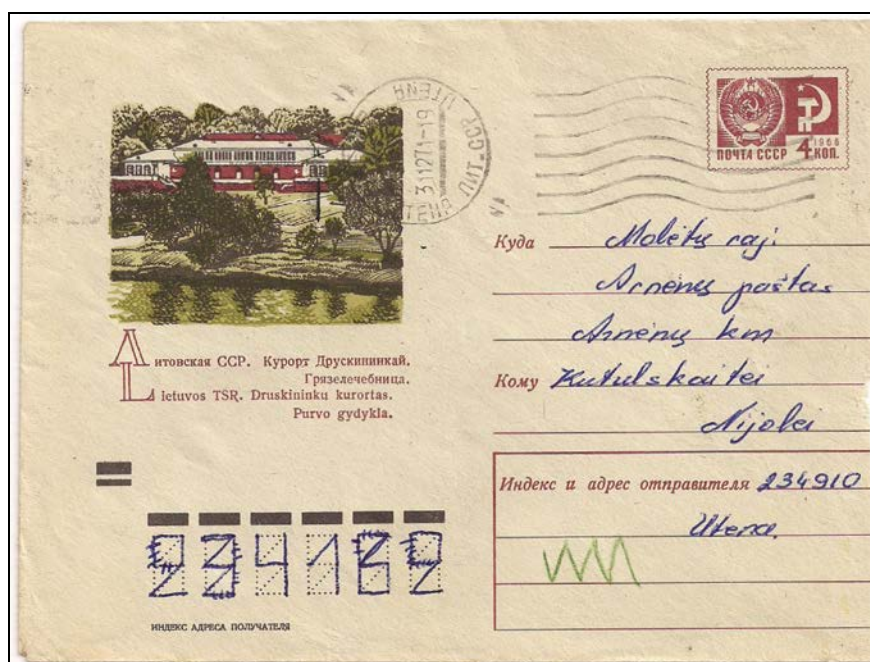
Druskininkai, instituut voor modderbaden. Uitgegeven 28 juli 1970, verzonden vanuit Utena naar Molėtai. Op 12 juni 1970 was nog een gelijksoortige envelop m.b.t. Druskininkai uitgegeven, maar zonder postcodeveld.

³ www.lituanicaonstamps.com

Afb. 3

Afbeelding uit: Die Geschichte der russischen Post / von T.T. Rutkowska. -In: ZfRSP 1985 ; Heft 38. – p. 39

Afb. 5 (70 %)

Dit postwaardestuk heeft als afbeelding M. Melnikaitė. De envelop is 19 oktober 1982 uitgegeven. Het stempel is van Zarazai, de geboorteplaats van Marytė of Marija Melnikaitė (1923-1943). Ze was een sovjet-partizaan. De Sovjet-Unie heeft in 1950 een postzegel aan haar gewijd.

De brief gaat naar Kaunas-26. Dit is aangegeven in de adressering en de postcode: 233026

De postcode voor Kaunas is 233000, maar in de brieven hierboven is duidelijk het postdistrict in de adressering en postcode aangegeven. Kaunas-26 is 233026 (afb. 5).

In afbeelding 5 is duidelijk een ander type postcodeveld te zien.

De verschillende types postcodevelden zijn een keer in HBG 60⁴ beschreven m.b.t. de ansichtkaarten (postwaardestukken). Deze types zien we uiteraard ook bij de enveloppen (postwaardestukken) met Litouws thema.

In de Michel Ganzsachen Katalog (MGK) spelen de types postcodeveld een rol bij de catalogisering van de enveloppen. De types:

I. Startteken (de twee eerste balkjes boven elkaar) iets hoger geplaatst:

IA. een kortere tekst onder de drie eerste invulvelden 'Postcode van het adres van de ontvanger', in het Russisch drie woorden.

Dit type is het oudste type. Op postwaardestukken met Litouws thema is dit type in gebruik vanaf 28 juli 1970 (afb. 4).

IB. een langere tekst onder de zes invulvelden: 'Postcode van de Postorganisatie van de plaats van bestemming', in het Russisch vijf woorden, soms ook wat naar links verschoven. Op postwaardestukken met Litouws thema is dit type gebruikt vanaf 28 april 1971 (afb. 5).

Afb. 4a (100 %)

Postcodeveld type IA.
Het gebied rondom de code is lichtgevoelig.

Afb. 5a (72 %)

Postwaardestuk met afbeelding uit Kaunas, uitgegeven 28 april 1971.

Afb. 5b (100 %)

Postcodeveld type IB met vijf woorden in het Russisch eronder.

⁴ Postwaardestukken uit de Sovjet-periode : ansichtkaarten / Jan Kaptein. - In: HBG 2012 ; 60. - p. 4-25

Als voorbereiding op de invoering (1971) werden in 1970 al postwaardestukken bedrukt met postcodeveld type I, meestal in de drukkerij Perm⁵. Het gaat hier om postwaardestukken met de waarde aanduiding van de 11^e permanente serie (1969-1974).

II. Startteken 3 balken op gelijke hoogte, met dezelfde tekst. Op enveloppen of kaarten met Litouws thema is dit type niet gesignaleerd.

III. Startteken en twee balken op gelijke hoogte (**afb. 6 en 7**)

IIIA. hoekpunten dikker, diagonalen 6-12 punten, met dezelfde tekst van **vijf** Russische woorden onder de zes invulvelden, maar soms ook iets naar links verschoven.

Type IIIA wordt vanaf 1974 gebruikt⁶. Op postwaardestukken met Litouws thema is dit type gebruikt vanaf 8 februari 1974 (**afb. 6**). Het laatste met dit type is uitgegeven 23 januari 1979. Ook het formaat van de enveloppen wijzigt: I.B heeft formaat 157 x 111 mm, terwijl de nieuwe enveloppen met type III.A als formaat 162 x 114 hebben.

Per 1 Januari 1983 komt er een nieuw briefsorteringssysteem, waarbij alleen de standaardenveloppen (162x114) in de brievenbussen mogen komen. Afwijkende formaten moeten in aparte brievenbussen op postkantoren worden gedaan of aan de balie worden afgegeven.

IIIB. dunne punten, diagonalen maar 4 punten, ook met dezelfde tekst van **vijf** Russische woorden onder de zes invulvelden, maar soms ook iets naar links verschoven. Volgens MGK maar 4 punten diagonaal, maar ook meer punten is mogelijk (**afb. 6**). Op postwaardestukken met Litouws thema is dit type gebruikt vanaf 10 april 1979 (**afb. 7**).

⁵ Bildumschläge der Sowjetunion mit Wertstempeln der 11. Dauerserie und mit Postleitzahlfeld I, 1969-1974 / von Hans-Werner Reinboth. – In: Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie 2009 ; Nr. 91. – p. 49-55

⁶ Bildumschläge der Sowjetunion mit Wertstempeln der 11. Dauerserie und mit Postleitzahlfeld III.A 1974-1977 / von Hans-Werner Reinboth. – In: Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie 2009 ; Nr. 90. – p. -51-56

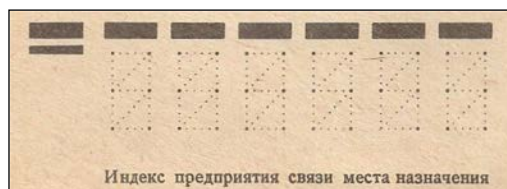

Afb. 6a (70 %)

Het historisch museum van Kaunas op een postwaardestuk, uitgegeven 8 februari 1974.

Afb. 6b (100 %)

Postcodeveld type IIIA, met dikke punten op de hoeken van de velden, vijf woorden in het Russisch.

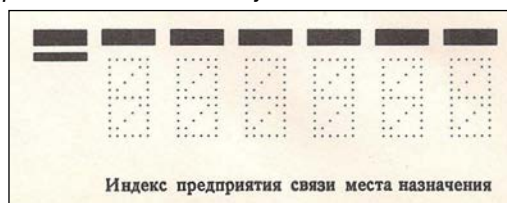

Afb. 7a (70 %)

Postwaardestuk, uitgegeven 10 april 1979: Vilnius, Muziejaus straat.

Afb. 7b (100 %)

Postcodeveld type IIIB, met dunne punten op de hoeken van de velden, vijf woorden in het Russisch.

IIIC. dunne punten, diagonalen 4 punten, langere tekst meer naar links: 'Schrijft u de postcode van de plaats van bestemming', in het Russisch **zes** woorden.

Op postwaardestukken met Litouws thema is dit type gebruikt vanaf 30 november 1983 (**afb. 8**).

Daarna nog zes enveloppen met postcodeveld type IIIA (vijf woorden) Dan weer type IIIC: 25 april 1984 (Vilnius. M. Gorkio straat) en later.

Na de invoering van de postcodevel- den zijn bij oude enveloppen – met waarde aanduiding van de 10^e en 11^e permanente serie- postcodevel- den toe- gevoegd⁷. De opdruk gebeurde ma- chinaal of met een handstempel.

Deze opdrukken zijn snel te herken- nen: de tekst onder het postcodeveld ontbreekt. Type I en III (zonder tekst dus) zijn gesignaleerd en verder: type IV (zonder startteken) en type V (zon- der startteken en zonder centrering- markeringen boven de cijfers). Helaas heb ik nog geen baltisch materiaal hiermee gezien.

Postcode buitenland

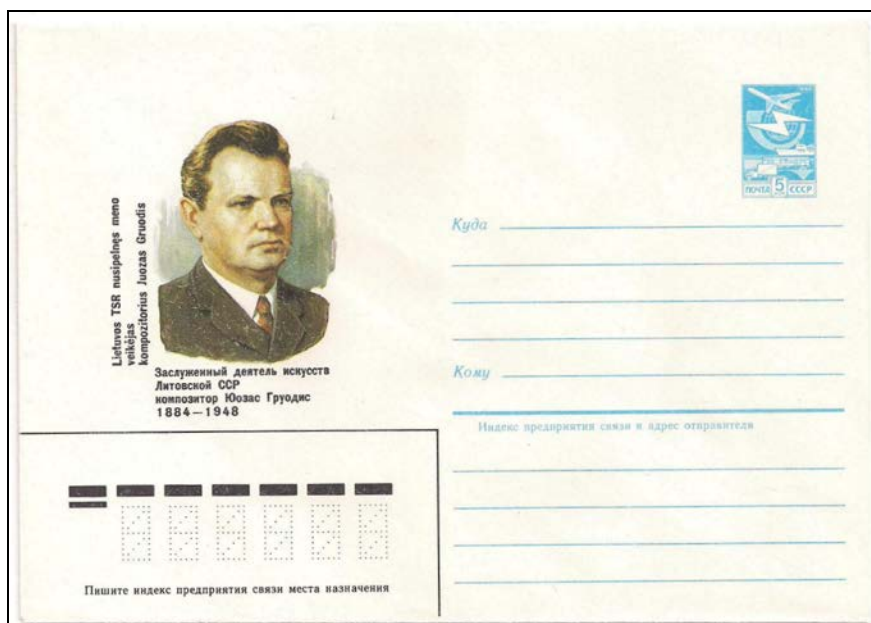
De laatste envelop als postwaardestuk met een Litouws thema werd door de Sovjet-Unie uitgegeven op 13 juni 1991 (**afb. 9**).

Het ingedrukte zegel heeft een waar- deaanduiding van 50 kopeken. Dit was het tarief in Litouwen voor een lucht- postbrief naar het buitenland tussen 1-1-1986 en 16-7-1991.

De postcode voor de –westelijke- buitenlandse staten was 500 en deze code is dan ook al voorgedrukt in het postcodeveld van dit postwaardestuk. Ook het postwaardestuk met het vrijheidsmonument in Kaunas, uitge- geven 25-4-1990, was bedoeld voor de luchtpost naar het buitenland (50 ko- peken, luchtpost): heeft ook de post- code 500 voorgedrukt.

Niet in de noten genoemde literatuur CD-ROM Michel Ganssachen Europa ab 1960 : Östliches Europa 2013. – 8. Aufl.

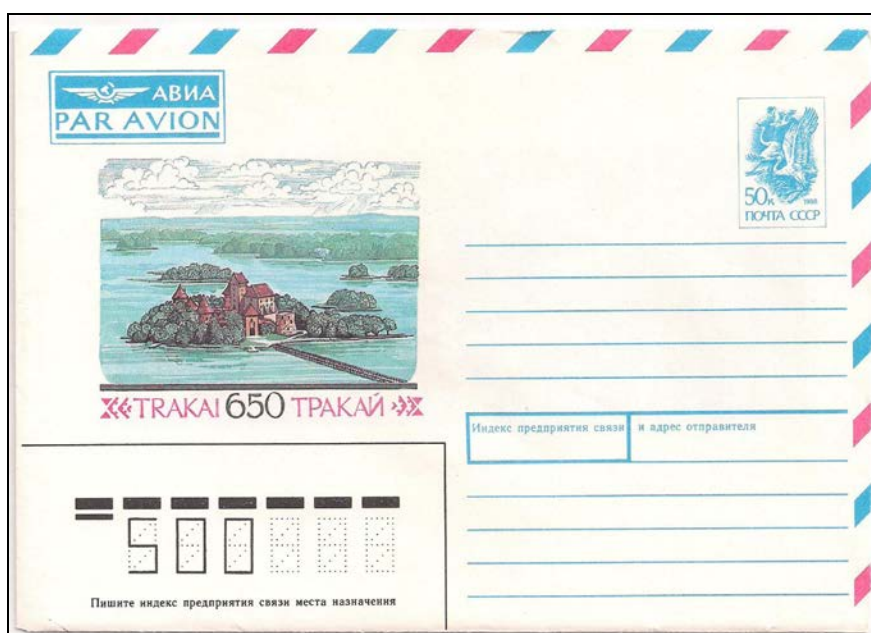
⁷ Zie: Ganssachen der Sowjetunion mit nachträglichem Aufdruck von Postleit- zahl-Feldern / von Hans-Werner Rein- both. – In: Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie 2005 ; Nr. 82. – p. 32-36

Afb. 8a (70 %)

De Litouwse componist Juozas Gruodis (1884-1948) op een postwaardestuk, uitgegeven 30 november 1983.

Afb. 8b (100 %)

Afb. 9 (70 %)

Postwaardestuk, uitgegeven 13 juni 1991, met de afbeelding van Trakai. Het kasteel Trakai is in 1409 onder Vytautas de Grote voltooid. Na de slag bij Tannenberg (1410) was de Duitse Orde als vijand uitgeschakeld en het kasteel kreeg de bestemming als woonresidentie van de grootvorst van Litouwen. Het kas- teel ligt op een eiland in het Galvėmeer, 40 kilometer ten westen van Vilnius. Het postwaardestuk werd verkocht met fraai briefpapier met een afbeelding van het kasteel als briefhoofd. Luchtpost-enveloppen (en kaarten) hebben een omran- ding. Volgens Michel zijn er vijf types. Hier type 5: parallelogram, gericht naar linksonder, alleen boven en rechterzijde.

SCHRIJFWEDSTRIJD 3

Ruud van Wijnen

Olav Petri droeg met verve zijn "Carl Schleicher & Schüll" voor en bij afwezigheid van L.V. Reinwijn werd diens inzending "Van Siena naar Riga" stijlvol voorgelezen door de voorzitter.

Hoewel uit beide verhalen bleek dat de inzenders wisten waarover ze spraken (een fabriekswatermerk in Letse postzegels), verschilde hun interpretatie aanzienlijk. Echter niet in kwaliteit en daarom besloot de jury beide schrijvers gezamenlijk de eerste prijs toe te kennen. Onder een welgemeend applaus ontvingen beiden een toepasselijke Jeroen Bosch-boekenlegger. Na afloop bleek de vraag rondzoemen naar de ware identiteit van de heer of mevrouw L.V. Reinwijn.

Voor de tweede schrijfwedstrijd (afb. 2) ontving de jury wederom inzendingen van de heer Petri en L.V. Rijnwijn. De eerste verhaalt onder de titel "Het was warm...", de ons onbekende tweede schrijft over "Donkerbruine dranksmokkel, Jägermeister tegen Rīgas Balzams".

Tijdens onze bijeenkomst van 24 september zullen beide inzendingen weer worden voorgelezen, waarbij de jury het zeer op prijs stelt als ook de heer of mevrouw Rijnwijn persoonlijk aanwezig zou kunnen zijn. Na de lezingen zal de jury de toekenning van de prijzen bekendmaken. Overigens betreurt de jury het dat zich geen andere inzenders hebben gemeld en roept hierbij alle leden op een poging tot het schrijven van een inspirerend verhaal te ondernemen. Olympisch gezegd "meedoen is belangrijker dan winnen".

De jury wenst iedereen veel plezier bij het lezen van beide inzendingen.

Het onderwerp voor de derde schrijfwedstrijd ziet u in **afbeelding 3**. Het betreft een "Monster zonder

Tijdens onze bijeenkomst in Geldermalsen op 19 maart werden, zeer tot genoegen van de aanwezigen, de beide inzendingen van de eerste schrijfwedstrijd voorgelezen.

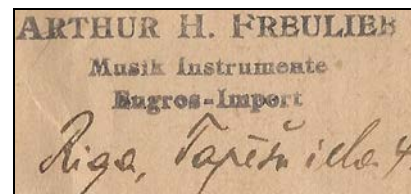

Afb. 2

Afb. 3

waarde" dat in 1928 aangetekend werd verzonden van Riga naar Berlijn. Verdacht.... waarom verzendt iemand een waardeloos iets per aangetekende post? Uw inzending kunt u tot 1 februari 2017 toezenden aan de jury. Veel succes!

Jan Kaptein

In deze rubriek komen we terug op eerdere artikelen.

HBG 60 Narva en Narva-Jõesuu na de Tweede Wereldoorlog

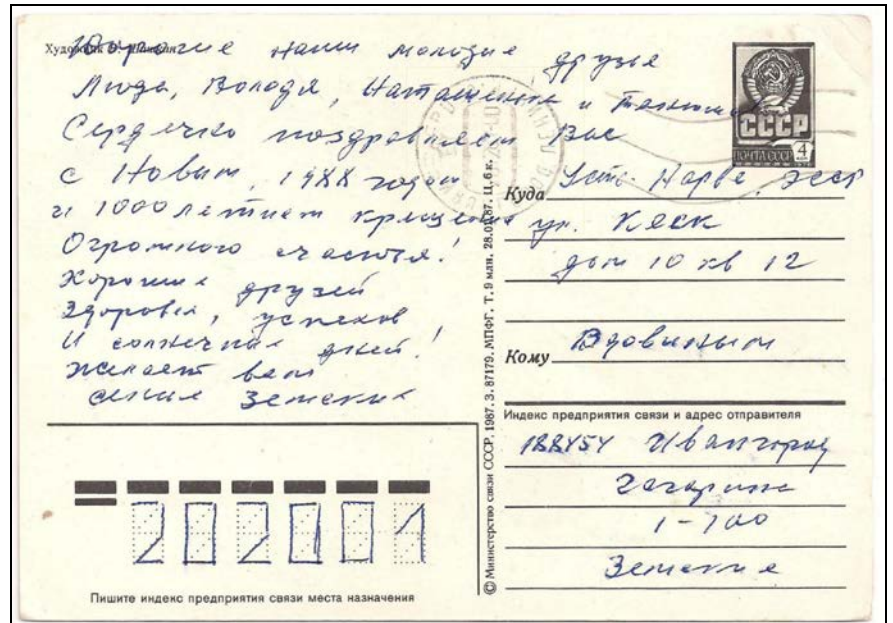
De kaart hiernaast (afb. 1) is een mooie aanvulling op het artikel. Ivangorod was voor de Tweede Wereldoorlog een deel van het Estse Narva. In het artikel werd al aangegeven dat in januari 1945 Ivangorod werd losgemaakt van Narva en werd ondergebracht bij de Leningrad Oblast. De rivier de Narva tussen deze twee plaatsen werd de grens met de Estse Sovjetrepubliek en is nu de internationale grens. Op de kaart staat –moeilijk leesbaar– het stempel van **ИВАНГОРОД** [IVANGOROD]. Op de vergrote afbeelding hieronder staat de plaatsnaam: bij het pijltje **ИВАНГОРОД**, gevolgd door Leningr...

De plaats is vooral bekend door het gelijknamige kasteel aan de Narva. Het kasteel uit 1492 is gebouwd als bescherming tegen de Orde van de Zwaardbroeders. De naam Ivangorod kreeg het na de voltooiing naar grootvorst Ivan III.

HBG 56 Railway post in Lithuania

Regelmatig kom ik aanvullend materiaal tegen met betrekking tot de spoorwegpost in de tsarentijd. Deze kaart (afb. 2) heeft het aankomststempel van **ВИЛЬНА** [VILNA], Vilnius. Het spoorpoststempel is van route 45.

Afb. 1 (77 %)
Kaart, verzonden vanuit Ivangorod.

Afb. 5
Briefkaart, verzonden op 16 maart 1885 naar Vilnius. Het aankomststempel van Vilnius heeft als datum 17 maart. De boodschap op de andere zijde is –denk ik– in het Pools.
Het spoorpoststempel is van route 45. Vanaf 1884 tot 1915 liep spoorpostroute 45 vanaf **МИНСКЪ** (Minsk) naar **ЛИБАВА** (Libava, Liepāja in Letland) via **ВИЛЬНО** (Wilno, Vilnius).
Lijn 46 was voor de omgekeerde richting Libava-Minsk.

Joop van Heeswijk
Jan Kaptein,
Olav Petri
Ruud van Wijnen

Eesti Post, blad van de ArGe Estland im BDPH e.V. 2015, nummer 61

Deze aflevering nr 61 is de laatste aflevering van Eesti Post daar de ArGe inmiddels samen met de ArGe Litauen zijn opgaan in de nieuwe ArGe Baltikum, waarvan het mededelingenblad de titel Baltikum voert. Juist daarom een extra dik afscheidnummer met vele vrij korte artikelen en een mooi extraatje.

Het spits wordt afgebeten door Alexander Epstein en Thomas Löbbering met het thema Aus Russland II.

Vervolgens Michael Wieneke met Esten en Letten in de Deutsche Luftwaffe.

Peter Feustel vervolgt zijn noeste spit-arbeid aan de 5 Marka Smid-uitgifte, terwijl zijn echtgenote Erika verhaalt over de overplaatsing (Umsiedlung) van een Duits-Baltische familie uit Estland naar Duitsland in 1939, gelardeerd met afbeeldingen van mooie briefkaarten.

Ruud van Wijnen verhaalt over de relatie tussen Riga en Tartu in de woelige periode tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Thomas Löbbering licht ons in over kilowaar van Estland tijdens de Eerste Republiek, en schrijft verderop in het blad over Konstantin Päts.

Hannes Westendorf schrijft over post van Estland naar Korea, terwijl Osip Benenson de nieuwe uitgiften de revue laat passeren.

Dan volgen verenigingsberichten. Tot slot het mooie extraatje. n.l. een facsimile van het deel Estland van Kohl Briefmarken-Handbuch. Dit is ook nu nog zeer de moeite van het lezen waard, met vele al dan niet technische wetenswaardigheden over de Estse uitgiften van de Eerste Republiek, en de aanloop er naar toe. Dit gehele facsimilegedeelte beslaat 46 pagina's, en bestrijkt de periode

Gerecenseerde tijdschriften of artikelen daaruit kunt u tegen porto- en/of kopieerkosten opvragen via de redactie.

1918 tot 1928. Deze Eesti Post heeft ook nu weer een literatuurlijst. Ook deze 61e en laatste aflevering van Eesti Post is weer de moeite waard.

Joop van Heeswijk

Rossica Spring 2016 ; No 166

Er wordt hard gewerkt om het ledenbestand van 200 op 300 te krijgen. Mooie artikelen, ik doe een greep. Prettig warm kreeg ik het van Pietruszka die zijn artikel vervolgt over iets moderns: opwaarderingsstempels van Sint Petersburg begin jaren '90. Hij doet zelfs een poging tot bepalen van zeldzaamheid te komen. Tevens biedt hij een handig schema met de tarieven van 1992-1995.

Berdichevskiy heeft post van de kruiser Diana uit het begin van de vorige eeuw, het schip was betrokken bij de Japans Russische oorlog en als liefhebber van schepen lees ik zoiets met extra aandacht. Mooie foto's erbij. Zemstvo's en druktoevalligheden krijgen altijd ruimte, spoorwegstempels, deze keer Oekraïense, komen aan bod, vaak zwaar gespecialiseerde artikelen.

Dick Scheper schrijft over post in de Verre Oosten Republiek tijdens de burgeroorlog met veel illustraties en gegevens over tarieven. Hij beschrijft hoe een handelaar zorgde voor de juiste contracten en zo aan echte post kwam.

De eerste sovjetluchtpostzegels passeren de revue, opdrukken op consulaire zegels, probeer ze maar eens te pakken te krijgen. Een interessant stuk over de eerste jaren luchtpost vanaf Moskou naar Berlijn geeft een beeld van de dienstregeling van deze vluchten naar Königsberg met vervolg per trein. De vliegtuigafbeeldingen op zegels van "onze" Richard Zarrinch komen aan bod, ontwerpen erbij. Sovjetcensuur:

David Skipton in actie met recentelijk gevonden materiaal via een papierdump bij Kazan, heerlijke vondst natuurlijk.

Lang artikel over de graficus Bilibin, rijk geïllustreerd, ook met modern materiaal.

Toenemende aandacht voor cinderella's en vreemde dingen als Nansen-zegels voor Nansen paspoorten, afbetalingszegels van Singer in Rusland. Lapas beschrijft Witruissche cinderella's uit 1920 die soms werden aangezien voor echte postzegels. Hij toont een brief met een gebruikte serie "boerenechtpaar" met Riga aankomststempel, ik meen te weten werk van Jäger uit Riga. Had ik nog niet onder ogen gehad.

Olav Petri

Baltikum : Zeitschrift für Philatelie und Postgeschichte 2016 ; Nr. 1

Al direct bij het doorbladeren van het eerste nummer van "Baltikum" is duidelijk dat er goed is nagedacht over vormgeving en leesbaarheid van het blad. De opmaak van de teksten is eenduidig en door de ruime regelafstand en de heldere letter goed te lezen. Het lijkt er echter op dat de illustraties hun plaats nog niet helemaal gevonden hebben, o.a. omdat ze in verschillende grootte en op verschillende plaatsen worden afgebeeld. Het blad is verzorgd gedrukt op helder papier, de kaft glanst licht en de bedrukte rug oogt chique.

Voor de website van de Arbeitsgemeinschaft Baltikum wordt dezelfde vormgeving gebruikt:

www.arge-baltikum.de Aanbevolen!

Hoewel redacteur Michael Wieneke vanzelfsprekend afhankelijk is van aangeleverde artikelen streeft hij naar een evenwichtige inbreng van bijdragen van de drie Baltische landen, met

in ieder nummer een dragend hoofdartikel. Die evenwichtige verdeling is in dit eerste nummer, jammer genoeg, nog niet bereikt. Maar bestuur en leden van de Arge Baltikum mogen trots zijn op wat er de afgelopen maanden is bereikt, niet alleen een geheel nieuwe vereniging met 140 leden, maar ook een blad en een website die er mogen zijn, uitnodigende visitekaartjes.

Thomas Löbbeling opent met een bijdrage over de uitwisseling van post van en naar Estland in november en december in Walk (of Valk/Valga of Walka/Valka), de nieuw ontstane grensplaats tussen Estland en Letland. Vanwege de strategische ligging stemden de beide landen pas op 1 juli 1920 definitief in met een verdeling van de stad. Zowel door zijn verhaal als door de fraaie poststukken maakt Thomas duidelijk dat er heel wat haken en ogen zaten aan het postverkeer tussen beide landen. Ook “onze” Olav Petri levert een posthistorische bijdrage aan de eersteling; hij verhaalt over de Letse Geweerschutters die tijdens en na de Eerste Wereldoorlog onder zowel de tsaar als onder de rode banieren vochten. Ook aandacht voor stemfels: De vroegste en laatste gebruiksfdata van stomme stemfels in Estland, 1914 door Hans Westendorf en de Baarfrankeringen in Viljandi (1918-1919) door Peter Feustel. Tussendoor korte bijdragen met als trefwoorden “Liebenau” (1943, een krijgsgevangenenkaart uit 1917, een Este pakketkaart (1936-1937 en Adriamünde (1944). Litouwen is vertegenwoordigd door een bijdrage van Tobias Huylmans over de dubbele, schuinstaande opdrukken ter gelegenheid van de Darius-Girėnas vlucht in 1933. Bernhard Fels houdt zich intensief met het moderne Litouwen bezig en besteedt aandacht aan teruggestuurde brieven.

Het boeiende slotakkoord is voor Witold Fugalewitsch; onder de titel “Een stateloze Volksduiter” vertelt hij over zijn jeugd in Litouwen, het vertrek naar Duitsland in 1941, de omzwervingen tijdens de oorlog en de tweede vlucht in 1944 en tenslotte zijn opleiding, werk en vestiging in Noord-Duitsland.

Ruud van Wijnen

Internet

www.arge-baltikum.de

De website van de Arbeitsgemeinschaft Baltikum is weliswaar nog in opbouw, maar er is al veel informatie te vinden.

Er is uiteraard informatie over de nieuwe vereniging te vinden. Onder ‘Sammelgebiet’ is per land een overzicht – per periode- van de postgeschiedenis. Veel onderdelen moeten nog ingevuld, maar het ziet er veelbelovend uit.

Onder ‘Medien’ zijn onder andere de oude nummers van HBG, Eesti Post en Lituania beschikbaar als pdf.

De oude nummers van Philatelia Baltica zijn vanwege de auteursrechten nog niet te op de site gezet.

Via ‘Philatelistische Links’ zijn veel websites te bereiken, die voor ons verzamelgebied van belang zijn. Een aantal van deze links was voor mij nieuw. Zo kwam ik via de links bij een expositie van het Eesti Postmuseum op Exponet:

<http://www.japhila.cz/hof/0516/index0516l.htm>

Het museum laat hier een virtuele expositie zien van Estse scouting in ballingschap tijdens de Sovjetperiode 1944-1991.

De site over Estse vervalsingen kende ik wel van lang geleden, maar is nu op een nieuw adres te vinden:

bjornb.seymourfamily.com/bhb2/ee-forg.htm

Voor mij was ook nieuw de uitgebreide site van Tobias Huylmans over de postzegels van Memel:
huylmans.de/de/einleitung-memelgebiet-briefmarken-philatelie-klaipeda-lithuania/

[www.aurorexchp.net/](http://www.aurorexchp.net/?side=oest_Europa)

?side=oest_Europa

Deze site gaat grotendeels over de postgeschiedenis van Vega (in Noorwegen). Een deel van de site heeft betrekking op Oost-Europa en hier krijgen ook de Baltische landen aandacht.

De bekroonde expositie van Walter Hörichs over de postgeschiedenis van Estland 1830-1918 is als virtuele expositie te zien:

www.asfu.org.ua/en/exhibitions/online/show1/39/

Arūnas Sakalauskas laat post uit Litouwen zien:
lithuaniancovers.blogspot.nl/

Jan Kaptein